

บทที่ 8

การเปลี่ยนระบอบการปกครอง (1) : การจัดระเบียบกติกาทางการเมือง

ระบอบการปกครองประเทศสยามได้เปลี่ยนจากระบอบเก่ามาสู่ระบอบใหม่ นับตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดยมีคณะราษฎรเป็นผู้นำการปกครองอำนาจรัฐและจัดตั้งระบอบการปกครองใหม่ ลักษณะเด่นของระบอบใหม่คือมีกฎหมายอยู่เหนืออำนาจของพระมหากษัตริย์ มีระบบสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเชื่อกันว่าสามารถเป็นตัวแทนราษฎรทั้งหมดและสามารถควบคุมและกำหนดแนวนโยบายของฝ่ายบริหาร และมีอำนาจการศาลอยู่อิสระนอกเหนือการใช้อำนาจของบุคคลใด ๆ การวางระเบียบทางการเมืองใหม่ข้างต้น จะเห็นต่อไปได้ว่าไม่มีแนวคิดของคนใดคนหนึ่งกำหนดได้ตามใจชอบอย่างอิสระ โดยแท้จริงแล้วเป็นเรื่องของกลุ่มบุคคลหลายฝ่ายได้ร่วมผลักดันทั้งโดยตรงและโดยอ้อมอยู่ด้วย บางประเด็นสามารถหาความเห็นพ้อง (consensus) ต่อกันได้ง่าย และบางประเด็นไม่สามารถจะตกลงกันได้เลย ด้วยเหตุนี้จึงมีทั้งการเปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งปะปนกันอยู่และในท้ายที่สุดกลายเป็นข้อขัดแย้งทางการเมือง เป็นประสมการณ์อัน "ขมขื่น" ภายในหมู่ชนชั้นนำซึ่งไม่เชื่ออำนาจให้ราษฎรและคนชั้นกลางนอกระบบราชการสามารถแสดงพลังของฝ่ายตนได้มากนัก อย่างไรก็ตาม ได้มีระเบียบการปกครองใหม่เกิดขึ้นจริง และมีความมุ่งหวังของแต่ละกลุ่มดำรงอยู่จริง และชนชั้นนำได้ทยอยนำมาปฏิบัติทีละส่วนรวมทั้งที่ปรากฏให้เห็นเป็น "ระบอบพหุพลังกรรม" หลังปี พ.ศ. 2481 ด้วย

เหตุการณ์ในปี พ.ศ. 2475 และต้นปี พ.ศ. 2476 จึงมีความสำคัญมากในฐานะที่เป็นจุดเปลี่ยนผ่าน (transition) ของระบอบการปกครอง และเป็นช่วงเวลาที่ได้มีการระดมกำลังความสามารถ (mobilization of resources) ปลุกให้ราษฎรทุกฝ่ายมีความหวัง (ยกเว้นแต่บางกลุ่มเสียผลประโยชน์และฐานะทางสังคมอย่างในทันทีทันใด) และเป็นที่เชื่อว่าจะสามารถดำเนินต่อไปได้เป็นอย่างดีด้วยการประนีประนอมต่อกัน กระนั้นก็ตามในระยะเวลาเพียงเก้าเดือนเศษได้

ปรากฏว่าความมุ่งหวังกับความเป็นจริงทางการเมืองจะห่างไกลกันอยู่มาก และเมื่อมนุษย์อยู่ในภาวะที่ไม่เชื่อถือกฎเกณฑ์ที่ตนเองสร้างขึ้นมา ก็ย่อมจะหันกลับไปสู่การยึดถือตัวบุคคลซึ่งแตกต่างกันอยู่แล้ว และทำให้มีความแตกต่างกันมากยิ่งขึ้น การใช้กำลังต่อสู้กันจะเป็นเรื่องธรรมดา เพื่อขจัดความกลัวและรักษาความมุ่งหวังของกลุ่มตนไว้

๖.1 บทบาทของคณะราษฎร

"คณะราษฎร" ได้ก่อตั้งขึ้นที่ประเทศฝรั่งเศสเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2469 ผู้ก่อตั้งเป็นนักเรียนและข้าราชการ ทังทหารและพลเรือนในประเทศฝรั่งเศส อังกฤษ และสวีตเซอร์แลนด์ ได้แก่ (1) ร้อยโทประยูร ภมรมนตรี นายทหารกองหนุน (2) ร้อยโทแปลก ชิตกะสังคะ นักศึกษาโรงเรียนนายทหารปืนใหญ่ฝรั่งเศส (3) ร้อยตรีทัศนัย มิตรภักดี นักศึกษาโรงเรียนนายทหารม้าฝรั่งเศส (4) นายท้าว ลพานุกรม นักศึกษาวิชาทางค่านวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในสวีตเซอร์แลนด์ (5) หลวงสิทธิราชไมตรี (จรูญ สิงหเสนี) ผู้ช่วยสถานทูตสยามประจำกรุงปารีส (6) นายแนม พหลโยธิน เนติบัณฑิตอังกฤษ และ (7) นายปรีดี พนมยงค์ นักศึกษาวิชากฎหมายและเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยในฝรั่งเศส มีจุดประสงค์พื้นฐานต้องการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบกษัตริย์อยู่เหนือกฎหมายมาเป็นการปกครองที่มีกษัตริย์อยู่ใต้กฎหมาย (ปรีดี พนมยงค์ 2517 : 210-212)

ผู้ก่อตั้งคณะราษฎรต่างได้เดินทางกลับประเทศสยามในระยะเวลาต่าง ๆ กัน อย่างเช่น นายปรีดี พนมยงค์ กลับถึงประเทศสยามเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2470 นายแนม พหลโยธิน กลับถึงประเทศสยามเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2474 เป็นต้น และได้ทำการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างลับเป็นอย่างยิง ด้วยข้อจำกัดจากสภาพการณ์ที่เป็นจริงอย่างน้อยสองประการคือ หนึ่ง ระบบอำนาจรัฐมีการรวมศูนย์อำนาจ มีกฎหมาย และเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลคอยสอดส่องและจับกุมผู้คิดล้มล้างระบอบราชาธิปไตย ยกตัวอย่างเช่น ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2471 นายปรีดี พนมยงค์ เดินทางไปพบนายฉางเยนเอง ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศของรัฐบาลประเทศจีน

ซึ่งมาเขียนประเทศสยามโดยไม่ทราบสาเหตุแน่ชัด ก็ปรากฏอยู่ในรายงานลับของ
กระทรวงมหาดไทย (ทจข., สบ.2.47/143 "เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต
ถึง เจ้าพระยามหินทร" ฉบับที่ 505/13073, 21 มกราคม 2471) การเคลื่อนไหว
แบบเปิดเผยจึงไม่อาจจะกระทำได้และผู้นำของคณะราษฎรทั้งทหารและพลเรือนต่าง
ตระหนักดีถึงประสมการณ์กรณี ร.ศ. 130 ว่าอาจจะถูกจับกุมเสียก่อนกระทำภารกิจ
ได้ จึงได้แต่งตั้งให้ นายแบบ พหลโยธิน มีหน้าที่ดูแลช่วยเหลือครอบครัวของเพื่อน
หากต้องติดคุก (ปริทัศน์ มนมองค์ 2517 : 216) ในประการต่อมาคือสภาพแวดล้อม
จากระบอบอาณานิคม กล่าวคือ ทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสอาจจะแทรกแซงได้หากมีการ
จลาจลทางการเมืองภายในประเทศสยาม การเปลี่ยนแปลงจึงต้องกระทำโดยฉับพลัน
แบบ coup d' etat (ปริทัศน์ มนมองค์ 2517 : 213-214) สภาพการณ์ที่เป็นจริง
ไม่เปิดโอกาสให้คณะราษฎรทำการโฆษณาชวนเชื่อ สร้างแนวร่วมกับกลุ่มบุคคลต่างอาชีพ
ได้มากนัก การประเมินบทบาทของคณะราษฎรที่ขยายต่อ ๆ มาจึงต้องแยกวิเคราะห์
ลักษณะทางสังคมของคณะราษฎร และความสัมพันธ์ทางความรู้สึกนึกคิดกับกลุ่มสังคมอื่น ๆ
ในขณะนั้น

องค์ประกอบของคณะราษฎรตามที่ปรากฏเป็นรายชื่อผู้ร่วมก่อการเปลี่ยนแปลง-
แปลงการปกครอง 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 รวม 99 คนนั้น (ประเสริฐ ภัทมะสุคนธ์,
ผู้รวบรวม 2517 : 1-5) จะเห็นได้ชัดเจนว่าเป็นข้าราชการทหารกับพลเรือน แบ่งเป็น
สายทหารบก 32 นาย ทหารเรือ 21 นาย และพลเรือน 46 นาย ทางด้านข้าราชการ
พลเรือนนั้นกล่าวให้เฉพาะเจาะจงแล้วส่วนใหญ่คือนักกฎหมาย มียกเว้นอยู่บ้างได้แก่
ข้าราชการที่ศึกษามาทางการเกษตร วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* ประเทศสยามกับประเทศจีนไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการ
ต่อกัน ตราบจนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ผู้แทนของจีนที่เดินทางมาจึงมีฐานะเป็น
เอกชน และถูกเพ่งเล็งด้วยเกรงว่าจะมีการเคลื่อนไหวทางการเมือง ในรายงานลับ
ฉบับเดียวกัน ก็กล่าวข้างต้น ระบุว่ามิพ้อคำหลายคนเดินทางไปพบนายฉางเยนเฮง
ด้วย.

การศึกษา และตำรวจ อย่างละคนหรือสองคน* ประสมการณ์ของทหารนั้นเกี่ยวข้อง
 อยู่กับการใช้กำลังอาวุธและการมีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันอิสรภาพของชาติ ส่วน
 ประสมการณ์ของนักกฎหมายคือการศึกษา กฎเกณฑ์ของการวางระเบียบและบังคับใช้
 อำนาจรัฐควบคุมและลงโทษการกระทำของบุคคล (ตอนที่ 3) นายทหารจะมีความ
 เข้าใจร่วมกันว่าในระบอบเก่านั้น "พระเจ้าแผ่นดินแสดงความไม่สามารถในการที่จะ
 บงการโดยอำนาจอัมชิลู้ค ให้งานของชาติเจริญรุ่งเรืองได้" (พระยาทรงสุรเดช,
 ใน สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, ผู้รวบรวม 2516 : 101) การสร้างความ
 เจริญให้ประเทศต้องให้ "วิธีการอันเข้มแข็ง" (จำรัส สุขุมวิณะ 2491 : 29)
 มากกว่าที่เป็นอยู่ในระบอบเก่า การแบ่งคนเป็นเจ้านายและสามัญชนได้มาเป็นหลัก
 บิดอันหนึ่งในวิधिปฏิบัติของระบบการเลื่อนชั้น มีผลให้ "ชาติเสื่อมโทรมลง" เพราะ
 ผู้ที่ไม่ได้ทำงานอันใด ก็มีโอกาสดำรับเบี้ยหวัดมากมาย (จำรัส สุขุมวิณะ 2491 :
 4) "พวกข้าราชการชั้นผู้ใหญ่แทบทั้งหมด มุ่งแต่เพียงทำตัวให้เป็นที่โปรดปรานไว้
 เนื้อเชื่อใจจากพระเจ้าแผ่นดินไม่ว่าด้วยวิธีใดตลอดทั้งวิธีที่ทองสละเกียรติยศด้วย"
 (พระยาทรงสุรเดช, ใน สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, ผู้รวบรวม 2516 :
 101) อีกทั้งการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ก็ไม่ได้รับการยอมรับจากนาย
 ทหารชั้นผู้ใหญ่ (กุหลาบ สายประดิษฐ์ 2518 : 61-62) ในสถานการณ์ปี พ.ศ.
 2475 ก็จะไม่มีคามมั่นคงในสถานะอาชีพเลย เพราะเมื่อรัฐบาลต้องตัดงบประมาณ
 ลงเกือบ 20 ล้านบาท จะต้องคุลดัชนีราชการออกอีกเป็นจำนวนมาก นายทหารชั้น
 สัญญาบัตรซึ่งมีพื้นเพจากครอบครัวสามัญชนบางคนเชื่อว่าตนเองจะต้องถูกปลดในปลาย
 ปี พ.ศ. 2475 นั้น (พระบัญญัติคุณ ปุณณะวังโส 2527 : 84-85) ลักษณะของ
 ทหารมีความเชื่อมั่นในการใช้กำลังและความเค็ดขาด กระนั้นก็ตาม พระยาทรงสุรเดช
 (เทพ พันธุมเสน) ได้กล่าวไว้อย่างถูกต้องว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการ
 ปกครองนั้นมีอยู่น้อยมาก พอจะรู้อย่างแต่ชื่อชนิดของรูปแบบการปกครอง แต่ไม่มีความ
 เข้าใจกระจ่างแจ้งในเรื่องระเบียบการปกครองเลย (พระยาทรงสุรเดช, ใน

* ตรวจสอบโดยผู้เขียน ผู้ที่ไม่ใช่ นักกฎหมายมีตัวอย่างเช่น หลวงโกวิทอภัยวงศ์
 (หลวง อภัยวงศ์) ท้าว ลพานุกรม ม.ล.อุคม สนิทวงศ์ เป็นต้น.

สมาคมักข่าวแห่งประเทศไทย, บูรณารวม 2516 : 100) ความรู้ความเข้าใจ
 คึงกล่าวที่ขาดหายไปนี้มีอยู่ในตัวของนักกฎหมายซึ่งได้ศึกษามาโดยตรงว่าระเบียบการ
 ปกครองมีอยู่ที่ชนิด แต่ชนิดนี้มีหลักการอย่างไรบ้าง และจะสร้างระเบียบใหม่ (ทาง
 กฎหมาย) ใค้อย่างไร ตัวอย่างที่ดีคือ คำบรรยายวิชากฎหมายปกครองซึ่งหลวง-
 ประดิษฐ์มนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) ใคสอนอยู่ที่โรงเรียนกฎหมายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2474
 และ 2475 การแสวงหาจากภายในวัฒนธรรมของนักกฎหมายจึงอยู่ที่ต้องการให้มี
 กฎหมายอยู่เหนือตัวบุคคล และเมื่อมีกฎหมายอยู่เหนือบุคคลแล้วนักกฎหมายเชื่อว่า
 จะปฏิบัติ "เอกสิทธิ์ผู้ตีแก้กำเนิด" (เคื่อน บุนนาค และ ไพโรจน์ ชัยนาม 2480 :
 3-4) ลงใค สังคมและประเทศชาติก็จะมีระเบียบใหม่สอดคล้องกับลักษณะของ
 อารยประเทศ

ลักษณะ "ข้าราชการ" ของคณะราษฎรจึงมีความยึดหยุ่นและก้าวหน้า
 กล่าวคือ ในขณะที่สมาชิกคณะราษฎรคือข้าราชการที่ถูกสร้างขึ้นมารับราชการระเบียบ
 กลไกอำนาจรัฐ ไม่มีประสบการณ์ของชีวิตทางการค้า การทำนา และอย่างอื่น ๆ
 มากนัก เพราะต้องเสียเวลาอยู่ในระบบการศึกษามานานหลายสิบปี สมาชิกคณะราษฎร
 โดยข้อเท็จจริงมีพื้นเพครอบครัวมาจากกลุ่มสถานะต่าง ๆ กัน นับตั้งแต่มีบิดาเป็น
 เจ้านาย ข้าราชการ พ่อค้า ชาวนา และชาวนา (ตรวจสอบชื่อตระกูลใน ประเสริฐ
 บัณฑิตกุล, บูรณารวม 2517 : 1-5) ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจกลุ่มสังคมซึ่งเป็น
 พื้นเพเดิมของตนจึงมีอยู่ด้วย (ดูอาทิ พระบัญญัติคุณ ปุณณะวังโส 2527 : 85) พวกเขา
 ไม่ได้ประกาศตนเองว่าเป็นตัวแทนของข้าราชการ พ่อค้า ชาวนา หรือชาวนา
 หากแต่ใช้คำที่เป็นความรู้สึกของยุคสมัยว่า "ราษฎร" ซึ่งทดแทนคนใค้ทั้งสังคมยกเว้น
 เจ้านาย ซึ่งเป็นชนชั้นอภิสิทธิ์ในสังคมเพราะเป็นผู้ตีแก้กำเนิด ความรู้สึกนึกคิดของ
 คณะราษฎรจึงมีทั้งแคระคับกว้างคือนึกถึงประโยชน์ของคนชั้นกลางและราษฎร กับในระคับ
 แคบที่นึกถึงประโยชน์ของข้าราชการ เป็นที่คึง พฤติกรรมของคณะราษฎรหลังจากปี พ.ศ.
 2475 จะแสดงอาการแก่งไปมาระหว่างความรู้สึกนึกคิดทั้งสองขั้ว (ดูต่อไปข้างหน้า)
 ส่วนความก้าวหน้าในหมู่คณะราษฎร คือแสดงเจตนารมย์ว่าต้องการเปลี่ยนระบอบการ
 ปกครองอย่างจริงจัง ซึ่งต่างจากข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในขณะนั้นที่ส่วนใหญ่ไม่ได้แสดง
 อาการ "หน่วงพระราชนาจอ" (ดูบทที่ 7)

คณะราษฎรไม่ได้เป็นกลุ่ม "อุกมการ" ซึ่งมีหลักยึดเป็นอันหนึ่งอันเดียว โดยตลอดทั้งหมด ดูเหมือนว่าฝ่ายทหารต้องการ เปลี่ยนระบอบการปกครองเพื่อลดทอนอำนาจเจ้านายลง และนักกฎหมายได้เสนอความเข้าใจเรื่อง "ระบอบรัฐธรรมนูญ" เข้ามาเป็นตัวอธิบายว่าระบอบใหม่เป็นระบอบที่มีกฎหมายอยู่เหนือตัวบุคคล ซึ่งทางฝ่ายทหารก็ยอมรับ และมอบหน้าที่ให้หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้ร่างแถลงการณ์อธิบายให้ราษฎรทราบกับเตรียมร่างรัฐธรรมนูญไว้ด้วย โดยฝ่ายทหารเองไม่มีคนมาตรวจกำกับเลย (ประยูร ภมรมนตรี 2518 : 175-176) นอกจากนี้ไม่ได้มีการตกลงให้แน่ชัดมาก่อนเกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจ และสังคม หลวงประดิษฐมนูธรรมได้พยายามเสนอแนวคิดเรื่องการวางแผนเศรษฐกิจในที่ประชุมคณะราษฎร ก่อนปี พ.ศ. 2475 แต่ถูกปฏิเสธแบบฉับพลัน (ประยูร ภมรมนตรี 2518 : 132; ปรีดี พนมยงค์ 2526 ข. : 51-53) แม้แต่ภายในหมู่พลเรือนด้วยกัน หลวงประดิษฐมนูธรรมได้แยกเปลี่ยนแนวคิดบางอย่างกับหลวงเคชสหกรณ์ (ม.ล.เคช สนิทวงศ์) ซึ่งจบปริญญาเอกทางเศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยในเยอรมัน ก็ไม่อาจมีความเห็นพ้องต่อกันได้ และเป็นเหตุผลหนึ่งที่หลวงเคชสหกรณ์ไม่ขอมีส่วนร่วมอยู่ในคณะราษฎร (ประยูร ภมรมนตรี 2518 : 144-145) อาจกล่าวได้ว่าภายในคณะราษฎรมีความเห็นพ้องกันทางการเมืองอย่างกว้าง ๆ แต่เพียงอย่างเดียว และเมื่อสถานการณ์เร่งรัด เพราะจัดประชุมระดมหัวหน้าหลายครั้งในต้นปี พ.ศ. 2475 จนเป็นที่น่าหวาดกลัวว่าจะถูกจับกุมเสียก่อน (กุหลาบ สายประดิษฐ์ 2518 : 98-101) ประกอบกับมีสถานการณ์เศรษฐกิจการคลังเอื้ออำนวย ผู้นำคณะราษฎรจึงต้องตัดสินใจระทำการยึดอำนาจโดยเร็วในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2475

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าคณะราษฎรเป็นกลุ่มการเมืองที่ทำงานอย่างลับก่อนปี พ.ศ. 2475 การขยายตัวของกลุ่มจึงแยกออกไปเป็นส่วน ๆ นายทหารบก ระดับผู้ใหญ่มี นายพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) และนายพันเอก พระยาทรงสุรเดช (เทพ พันธุมเสน) เป็นแกนสำคัญ นายทหารบก ระดับชั้นผู้น้อยมี นายพันตรี หลวงพิบูลสงคราม (แปลก ชีตตะสังคะ) เป็นแกนนำ นายทหารเรือมี นายนาวาตรี หลวงสินธุสงครามชัย (สินธุ์ กมลนาวิน) เป็นหัวหน้า ส่วนทางสายพลเรือนมี หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) เป็นหัวหน้า และนายประยูร

ภมรมนตรี เป็นผู้ศึกษาคู่ประสานงานระหว่างสายทหารบกกับพลเรือน การประชุมระหว่างหัวหน้าสายต่าง ๆ ไม่เกิน ๘ คน มีระหว่างกันปี พ.ศ. 2475 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเดือนพฤษภาคมและมิถุนายน (กุหลาบ สายประดิษฐ์ 251๐ : ๐7-๐๘, 103-109) การขยายหาสมัครพรรคพวกเพิ่มเติมอาศัยความเป็นมิตรและไว้นือเชื่อใจกันก่อน เพราะจะมีปัญหามากหากเปิดเผยเจตนาرمىออกไปแล้วผู้นั้นปฏิเสธ (พระบัญชาคุณ ปุณณะวังโส 2527 : ๘5-๘6) นายทหารส่วนใหญ่มีภาระหนักมากเพราะระดับหัวหน้าสำคัญสามท่านไม่ได้คุมกำลังเลย มีอยู่คนเดียวคือ นายพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ (สละ เอมะศิริ) เป็นผู้บังคับบัญชากองพันทหารปืนใหญ่ แต่ก็ไม่มีอาวุธเบาใช้ในเขตกรุงเทพฯ มากนัก (พระยาทรงสุรเดช, ใน สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, ผู้รวบรวม 2516 : 103; กุหลาบ สายประดิษฐ์ 251๘ : 118) สายพลเรือนมีภาระต้องติดตามข่าวการเคลื่อนไหวของกลุ่มสังคมต่าง ๆ ซึ่งหลวงประดิษฐมนูธรรมพบว่า

...ชนรุ่นหนุ่มสมัยนั้น (หมายถึง พ.ศ. 2470-2475-ผู้อาวุ่) ชนิดที่ไม่เคยไปเห็นระบบประชาธิปไตยในต่างประเทศ แต่ก็มีความตื่นตัวที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสมบูรณาฯ ทั้งนี้ก็แสดงถึงว่าผู้ที่มีใฝ่มีความเป็นอยู่อย่างระบบศักดินา เกิดจิตสำนึกที่เขาประสพแก่ตนเองถึงความไม่เหมาะสมของระบบนั้น และอิทธิพลที่เขาได้รับจากสื่อมวลชนที่มีลักษณะก้าวหน้าในสมัยนั้นที่เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงศักดินา มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ เพราะเหตุนี้พวกเขาพาเขาจำนวนน้อยที่กลับมาจากยุโรป จึงไม่มีความลำบากมากนักในการชวนผู้ตื่นตัวในเมืองไทยให้เขาเป็นสมาชิกคณะราษฎร เพราะเขามีพื้นฐานแห่งความทองการนั้นอยู่แล้ว... (ปริทัศน์ พนมยงค์ 2517 : 233)

มีสื่อสารมวลชนหลายฉบับช่วยเหลือคณะราษฎรอยู่ทั้งทางตรงและทางอ้อม บางคนเคยเป็นคณะผู้ก่อการ ร.ศ. 130 และในขณะนั้นประกอบอาชีพนักหนังสือพิมพ์อยู่ (เนตร พูนวิวัฒน์ 2523 : 16๘-170) ถ้าจะตรวจสอบความรู้ลึกของหลวงประดิษฐมนูธรรมซึ่งได้รับมอบหมายให้ร่างแถลงการณ์ในนามคณะราษฎร จะพบได้ว่าเขาได้ใช้คำและข้อความเดียวกันกับการแสดงความคิดเห็นที่รุนแรงอยู่ในสมัยนั้น ยกตัวอย่างเช่น ข้อความว่า "รัฐบาลของกษัตริย์ได้ปกครองอย่างหลอกลวงไม่ชื่อตรงต่อราษฎร" เป็นความเดียวกันที่ นายกุหลาบ สายประดิษฐ์ เขียนไว้ในบทความเรื่อง "มนุษยภาพ" เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2474 (ตอนที่ 4) และข้อความว่า "รัฐบาล

คือถือเอาพระราชบัญญัติเป็นทาส เป็นส่วเคร่งครัด ไม่นิ่งกว่าเป็นมนุษย์" ปรากฏอยู่ในคำปฏิญญาทางฉบับ (ฉบับที่ 5) เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าคณะราษฎรเองนอกจากต้องการความสนับสนุนจากราษฎรโดยทั่วไปแล้ว คณะราษฎรยังเป็นตัวแทนทางความรู้สึกนึกคิดของราษฎรโดยทั่วไปในเขตเมืองหลวงด้วย แต่ใช้วิธีการต่างออกไปจากราษฎรคือยึดอำนาจรัฐ แทนการขอร้องวิงวอน

หลวงวิจิตรวาทการ บัญชาชนคนสำคัญของทศวรรษที่ 2470 ได้ประเมินฐานะของคณะราษฎรไว้ว่า เป็นเพียงคณะที่มี "ปรีชาญาณ" ไม่มีแนวนโยบายในเชิงอุดมการณ์แบบชาตินิยม ลิเบอรัล คอนเซอเวทิฟ และโซเซียลลิสม์ (หลวงวิจิตรวาทการ 2475 ข. : 31-33) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็น "แนวร่วม" จึงจะจะเป็นการถูกต้อง (ปรีดี พนมยงค์ 2526 ข. : 54) คณะราษฎรได้ประกาศหลักการประการในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 กล่าวสรุปได้ว่า มีหลักเอกราช ความปลอดภัย การเศรษฐกิจ สิทธิเสมอภาค มีเสรีภาพ และการศึกษา (ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ ชัยติงยา กรรณสูต, ผู้รวบรวม 2518 : 209-211) ทั้งหกประการนี้ได้กลายมาเป็นพื้นฐานที่จะถูกปรับใช้ต่อไปตามสถานการณ์ที่เป็นจริง ซึ่งเกี่ยวข้องกับกลุ่มสังคมต่าง ๆ ที่ล้วนแล้วแต่มีความคาดหวังและความกลัว ตลอดจนมีอิทธิพลและอำนาจต่าง ๆ กันไป

6.2 ความสำเร็จของการยึดอำนาจ

ในที่นี้จะไม่กล่าวถึงรายละเอียดของเหตุการณ์วันที่ 24 มิถุนายน 2475 ว่าใครทำอะไรที่ไหนบ้าง และกระทำกันอย่างไร (รายละเอียด ดูอาทิ จารัส สุขุมวัฒนะ 2491) ประเด็นสำคัญที่ยอมรับกันอยู่โดยทั่วไปคือเหตุการณ์วันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นการยึดอำนาจรัฐที่สำเร็จด้วยความงดงาม และเป็นเหตุการณ์ที่น่าประหลาดใจพอสมควรว่าชาวสยามจะทำรัฐประหารได้โดยไม่มี การนองเลือด ในโรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่งใจกลางกรุงเทพฯ ได้บันทึกไว้ว่ามีความวุ่นวายสับสน และน่าสะพรึงกลัวเพียงช่วงเช้าของวันนั้นวันเดียว ในภาคบ่ายได้มีผู้แทนมาชี้แจงพร้อมทั้งข่าวที่น่ายินดีที่เหตุการณ์จะเป็นไปด้วยความสงบ คำประกาศของผู้สำเร็จราชการรักษาพระนครในระยะบอบแก่คือ เจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ที่ว่าจงช่วยกันรักษาความสงบ ได้ช่วยทำให้ผู้คนมีความสบายใจขึ้น (แถลงการณ์เทพศิรินทร์ 2475 : 3 : คำนำ) สถานการณ์ในเวลาเดียวกันคือการปลุกเร้าความรู้สึกนึกคิดจากประกาศ

ของคณะราษฎร มีความตอนหนึ่งว่า

...ราษฎรทั้งหลายพึงรู้เถิดว่า ประเทศเรานี้เป็นของราษฎร ไม่ใช่เป็นของ กษัตริย์ตามที่เขาลอกหลวง บรรพบุรุษของราษฎร เป็นผู้ช่วยกันกู้ประเทศมี อิสระภาพพูนมือชาศึก พวกเจ้านี่แท้ขุมมือเปิบ... คณะราษฎร เห็นว่า การที่จะ แก่ความชั่วร้ายนี้ได้ ก็โดยที่จะกำจัดการปกครองโดยมีสภา จะโคช่วยกัน ปรีกษาหาหรือหลาย ๆ ความคิดดีกว่าความคิดเดียว... ตามวิธีนี้ราษฎรพึง หวังเถิดว่าราษฎรจะโครับความบำรุงอย่างดีที่สุด ทุก ๆ คนจะมีงานทำ เพราะประเทศเราเป็นประเทศที่อุดมอยู่แล้วตามสภาพ... (ชัยอนันต์ สมุทวณิช และชัชติยา กรรณสูตร, บุรพบุรุษ 2516 : 209-211)

ความสำเร็จของการยึดอำนาจรัฐดังกล่าวนี้ ในขั้นพื้นฐานได้เปลี่ยนแปลงการ พระมหากษัตริย์อยู่เหนือกฎหมายอยู่ใต้กฎหมาย มีสภาผู้แทนราษฎร และมีการแบ่งแยก อำนาจการปกครอง (ดังจะกล่าวต่อไป) ซึ่งเกิดขึ้นโดยฉับพลันใช้เวลาเปลี่ยนผ่าน อำนาจเพียงสามวัน เพราะเมื่อมีการ เปิดสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราววันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2475 อำนาจอันสูงสุดไม่ได้อยู่อย่างเด็ดขาดที่ตัวบุคคลเพียงคนเดียวอีกต่อไป ความสำเร็จนี้อาจอธิบายได้จากปัจจัยสำคัญสามประการ

ประการแรก มีสภาวะการณ์สูญเสียความชอบธรรมและวิกฤติการณ์ใน ประสิทธิภาพของระบอบเก่า (คอบทที่ 7) ชนชั้นนำเดิมเองอยู่ในภาวะที่ไม่อาจคัดสิน ใจให้มั่นนโยบายใหม่ใด ๆ ได้ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ เพราะเห็นว่า "ถ้าจะ มีอะไรผิดพลาด ทำมากแล้วร้ายแรงกว่าทำน้อย" (หจช., ร.7 พ.8/8 "สำเนา การประชุมอภิรัฐมนตรี ครั้งที่ 29/2473" 31 ธันวาคม 2473) กลุ่มข้าราชการ ระดับกลางเห็นว่ารัฐบาลกระทำการณ้อย่างง่าย ๆ โดยขาดหลักวิชา เลือกที่รักมักที่ ชัง และทำให้ประเทศชาติอ่อนแอ (คอบทที่ 3) กลุ่มคนชั้นกลางเห็นว่าสมาคมชั้นสูง ให้คุณค่าแก่พวกผู้ดีแท้กว่าเนค ทั้ง ๆ ที่พวกผู้ดีใหม่ก็พอจะมีทรัพย์และมีความคิดเห็นอยู่ มาก มีการตั้งสภากรรมการองคมนตรีก็ไม่เปิดโอกาสให้เศรษฐกิจได้พิสูจน์ตนเองแล้ว ว่ามีความสามารถในเชิงการค้าเข้าไปมีส่วนร่วมบ้าง รัฐบาลในระบอบเก่าจึงอยู่ใน ภาวะที่หลงว่าอำนาจเป็นความถูกต้อง (กุหลาบ สายประดิษฐ์ 2474) ราษฎรชาวนา เห็นว่ารัฐบาล "ใจร้าย" ต่อพวกเขามากเกินไป ไม่มีเงินเสียรัชชูปการก็จับตัวไปทำ งานโยธา ไม่มีเงินเสียอากรค่านาก็ถูกยึดทรัพย์ (นรินทร์ ภาสิค อ้างถึงใน สร.

0201.15/5 "เอกสารคดี นายจือ ประกายจันทร์ กับ นายนรินทร์ ภาณิก" พ.ศ. 2476) "บัญชาชน" ของกลุ่มต่าง ๆ เรียกร้องและวิงวอนให้มีกฎหมายคอนสติทิวชัน ปาเลียเมนต์ และอรรถมหาเนามตี แม้จะอยู่ที่อำนาจพระมหากษัตริย์ก็ตามที่ (หจช., ร.7 บ.2.1/7 "นายภักดี นายไทย ถวายฎีกา" 5 ธันวาคม 2466) ในอันที่จริงก็มีอยู่บ้างอย่างเช่นสภากรรมการองคมนตรี ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าเข้ารูปกฎหมายคอนสติทิวชัน (constitutional law) มาก แต่จำกัดผู้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นอย่างยิ่ง และไม่เปิดโอกาสให้หนังสือพิมพ์เข้าทำข่าวด้วย ใต้มีกการร่างกฎหมายใหม่ ๆ หลายฉบับไปในเชิง "จำกัด" พระราชอำนาจ แก่ที่ด้วยความปลอดภัยของเจ้านายและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จะยกให้พวกชั้นต่ำขึ้นมาทำแทนพระราชาอำนาจ และพวกคนจีนจะมีอำนาจทางการเมืองขึ้นมา และความคิดแบบคอมมิวนิสต์กับบอลเชวิคจะขยายไปทั่ว อีกทั้งเจ้านายและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่บางคนแลเห็นว่าผู้ที่มีความรู้การเมืองจริง ๆ มีไม่มากนัก อากการทั้งหลายเป็นปฏิกริยาต่อเศรษฐกิจตกต่ำมากกว่าการเมือง ดังนั้นจึงยังไม่ควรมีกฎหมายคอนสติทิวชัน (หจช., สบ.2.47/242 "Memorandum ของพระยาศรีวิสารวาจา" 9 มีนาคม 2474)

ประการที่สอง มีการจัดตั้งองค์กรของคณะราษฎร สถานการณ์ในข้อแรก ค้ำรงอยู่จริงแต่จะไม่เกิดการยึดอำนาจ หากไม่มีคณะราษฎร ซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลผู้มีความเชื่อมั่นอย่างสูงในหลักการต้องมีกฎหมายอยู่เหนือตัวบุคคล กับความรู้ในยุทธวิธีทางการทหาร สามารถใช้กำลังส่วนน้อยควบคุมบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาลและสกัดกั้นการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธไว้ได้ ผู้นำทางความคิดคนสำคัญคือ หลวงประดิษฐมนูธรรม นักกฎหมายซึ่งยอมเข้าใจได้อย่างดีว่า หลักการ กฎหมายอยู่เหนือบุคคล เป็นหลักการของอารยประเทศ และเป็นเงื่อนไขที่ดีที่สุดต่อการสร้างสรรค์ความก้าวหน้าต่อไป และจำเป็นต้องมีก่อนเป็นเบื้องต้นแม้จะยังไม่มีข้อตกลงอันใดภายในคณะราษฎรในเรื่องโครงการเศรษฐกิจ ผู้นำวางแผนการทางทหารคนสำคัญคือนายพันเอก พระยาทรงสุรเดช ซึ่งเรียนจบวิชาเสนาธิการทหารจากประเทศเยอรมัน และเป็นอาจารย์สอนวิชาการทหาร แผนการยึดอำนาจวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เสนอขึ้นมาหลายความเห็นหลายลักษณะและในท้ายที่สุดเป็นไปตามแผน

ที่ นายพันเอก พระยาทรงสุรเดช เป็นผู้ร่าง (ปริทัศน์ พนมยงค์ 2516 : 10) และประสบความสำเร็จทุกประการ มีผู้ได้รับบาดเจ็บในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เพียงคนเดียว คือ นายพลตรี พระยาเสนาสงคราม (ม.ร.ว. อึ้ง ทรวงศ์) ผู้บัญชาการกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ เพราะขณะผู้ไปจับกุมนำโดยนายร้อยโท ชุณหศิรรากร มีความกลัวระคนกับความเข้าใจผิดจึงมีการยิงกันขึ้น (พระบัญชาคุณ ปุณณะวังโส 2527 : 68)

ประการที่สาม การตัดสินพระทัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในระหว่างเกิดเหตุการณ์ยึดอำนาจนั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประทับอยู่ที่พระราชวังไกลกังวล หัวหิน เป็นที่แน่ชัดว่าได้มีข้อเสนอให้พระองค์ตัดสินพระทัยไม่ยอมรับคณะราษฎร (สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีฯ, ในสมาคมนักศึกษาแห่งประเทศไทย, ผู้รวบรวม 2516 : 3) กระนั้นก็ตามคงได้กล่าวมาแล้ว (ในบทที่ 7) ว่าพระองค์ทรงมีพระราชอัชฌาศัยโน้มเอียงไปในทางคัดค้านพระราชอำนาจพระมหากษัตริย์ยิ่งกว่าผู้แวดล้อมพระองค์ วันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ทรงมีพระหัตถเลขาตอบผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารว่า

...ข้าพเจ้าเห็นแก่ความเรียบร้อยของอาณาประชาราษฎร์ ไม่อยากให้เกิดเสียเลือดเนื้อกับทั้งเพื่อจัดการโดยละม่อมละไม ไม่ให้ขึ้นชื่อว่าโคจรล้าลเสียหายแก่บ้านเมือง และข้าพเจ้าก็คิดค้อยู่แล้วที่จะเปลี่ยนแปลงท่านองนี้ คือมีพระเจ้าแผ่นดินตามพระบรมมณู จึงยอมรับที่จะช่วยเป็นตัวเชิด เพื่อให้คุมโครงการตั้งรัฐบาลให้เป็นรูปตามวิธีเปลี่ยนแปลงตั้งพระบรมมณูโดยสะดวก เพราะว่าถ้าข้าพเจ้าจะไม่ยอมรับเป็นตัวเชิด นานาประเทศก็คงไม่ยอมรับรัฐบาลใหม่นี้ ซึ่งคงจะเป็นความลำบากยิ่งขึ้นหลายประการ... (ประเสริฐ บัณฑิตสุขนธ์, ผู้รวบรวม 2517 : 13)

จะเห็นได้ว่าพระองค์ (ไม่ใช่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์) ทรงเห็นแก่ประเทศชาติมากกว่าหลักการสมบูรณาญาสิทธิราชย์แท้ ๆ ซึ่งพระองค์ได้ปฏิเสธไปบางส่วนตั้งแต่สมัยเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ อย่างไรก็ตาม ในพระราชหัตถเลขาฉบับดังกล่าวมีข้อความนำสังเกตอยู่สองตอนด้วยกันคือ ประการที่หนึ่ง ทรงกล่าวถึงหนังสือของคณะราษฎรว่าได้อัญเชิญพระองค์ให้เป็นกษัตริย์อยู่ "ใต้" พระบรมมณูการปกครองแผ่นดินแก่ทรงตอบรับว่ายอมเป็นพระเจ้าแผ่นดิน "ตาม" พระบรมมณู เพื่อคุมโครงการตั้ง

รัฐบาลและร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ แสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงเป็นนักคิดทางการเมืองที่ค้ำชูหนึ่ง ประการต่อมา ทรงมีพระราชหฤทัยห่วงใยฐานะของรัฐบาลใหม่ว่า อาจจะไม่ได้รับการรับรองจากนานาประเทศ ซึ่งทางค่านักกฎหมายของคณะราษฎร ก็มีความวิตกกังวลอยู่เช่นกัน เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงยอมรับข้อเสนอของคณะราษฎร ชาวทางการเมืองที่รายงานไปมีว่า "รัฐบาลใหม่คล้ายรัฐบาลเก่า คือเป็นรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งสยาม และไม่มีเหตุผลอันใดในเรื่องสัมพันธ์ไมตรีว่าไม่ควรมีเหมือนเดิม..." (Charivat Santaputra 1982 : 106-107) ความวิตกกังวลและการประนีประนอมระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และคณะราษฎรในเรื่องดังกล่าวข้างต้นนี้ มีผลให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศคนแรกของระบอบใหม่คือ พระยาศรีวิสารวาจา (เทียนเสี้ยว สุบุตรกุล) ปลัดทูลฉลองของเสนาบดีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสมัยระบอบเก่า

องค์ประกอบทั้งสามประการของความสำเร็จในการยึดอำนาจ กล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า มีสถานการณ์ก่อนการยึดอำนาจในลักษณะที่ลดทอนประสิทธิภาพและความชอบธรรมของระบอบเก่า มีองค์การนำการยึดอำนาจ และเป้าประสงค์หลักอยู่ที่ระเบียบและโครงสร้างทางการเมืองมากกว่าตัวบุคคล ทั้งสามปัจจัยรวมกันแล้ว น่าจะถือได้ว่าเป็นการปฏิวัติ (revolution)

ผลที่เกิดขึ้นโดยทันทีทันใดมีอยู่หลายประการด้วยกัน ในประการแรก อำนาจรัฐได้เคลื่อนย้ายออกจากองค์พระมหากษัตริย์และเจ้านายชั้นสูง มาสู่ชนชั้นนำใหม่

* ความหมายของการปฏิวัติที่เป็นข้อยุติกันนั้นไม่มี ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2526 : 17-32) ได้สำรวจและแสดงให้เห็นว่ามีทฤษฎีการปฏิวัติอยู่ 4 กลุ่ม คือ แนวทางมาร์กซิสต์ แนวทางปัจจัยรวมทางจิตวิทยา แนวทางความขัดแย้งทางการเมือง และ แนวทางเสียดุลยภาพในสังคม ข้อพิจณาความแนวทางแรกนั้นประสมกับปัญหาอยู่มากเพราะความเข้าใจเรื่องชนชั้นยังไม่มี ความชัดเจน แนวทางที่สอง ชัยวัฒน์ สมทวนิช อธิบายไว้แล้วในงานของเขา (ชัยวัฒน์ สมทวนิช 2523) แนวทางที่สามและสี่น่าจะมีประโยชน์อย่างมากต่อความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงปี พ.ศ. 2475 นี้ ในเงื่อนไขที่คองพิจารณาเหตุการณ์เป็นกระบวนการ ไม่ใช่หยุดนิ่งอยู่เพียงวันหรือเดือน หรือปีเดียว.

คือคณะราษฎร และก่อ ๆ มารวมถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราว ชั่วราชการอื่น ๆ และกลุ่มพลังในสังคมที่แตกต่างหลากหลายด้วย มีผลในทางจิตวิทยาเป็นเสมือนจุดเริ่มต้นของความหวังใหม่ของกลุ่มสังคมต่าง ๆ ซึ่งได้มีการเคลื่อนไหวอยู่ก่อนแล้วตามฐานะที่เป็นอยู่ในจารีตประเพณี ประการที่สอง ตามหลักเกณฑ์ความเชื่อในวัฒนธรรมของนักกฎหมาย "สิทธิและเสรีภาพ" ได้เกิดขึ้นควบคู่ไปกับหน้าที่ แม้ชั่วคราวจะยังคงรับเงินเดือนอยู่เหมือนเช่นเดิม เงินเดือนในระบบใหม่จะเป็น "สิทธิ" ของชั่วคราวไม่ใช่เป็น "การพระราชทานบำนาญรางวัล" ดังที่เป็นอยู่ในระบบเก่า ความต่างกันจึงไม่ได้อยู่ที่ลักษณะอาการ เพราะชั่วคราวยังคงรับเงินเดือนอยู่เหมือนเดิม หากอยู่ที่แนวความคิดความรู้สึกซึ่งกำกับลักษณะอาการว่ารับเงินเดือนด้วยเหตุผลใด ประการที่สาม มีผลกระทบต่อการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินด้วย นักกฎหมายอธิบายว่าในระบบเก่ากรรมสิทธิ์การถือครองที่ดินยังคงเป็นของพระเจ้าแผ่นดินโดยสมบูรณ์ แม้จะมีกฎหมายที่ดินบังคับใช้บ้างแล้วในระบบเก่า การใช้กฎหมายเป็นไปตามพระบรมราชโองการ หากมีการขัดกันของกฎหมายพระบรมราชวินิจฉัยย่อมถือเป็นยุติพระเจ้าแผ่นดินทรงพระราชอำนาจเวนคืนที่ดินของเอกชนได้เสมอ ในขณะที่ในระบบใหม่การเวนคืนที่ดินย่อมต้องเป็นไปตามกฎหมาย และการมีสภาผู้แทนราษฎรย่อมหมายความว่าต้องได้รับความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร สิทธิการถือครองที่ดินจึงเป็นของเอกชนภายใต้การดูแลควบคุมขององค์กรอำนาจรัฐ (พระยามานวราชเสวี, สัมภาษณ์)

6.3 การจัดระเบียบกติกาทองการ เมือง

การเปลี่ยนระบอบการปกครองปี พ.ศ. 2475 มุ่งสถาปนากฎหมายอยู่เหนือตัวบุคคล ไม่ใช่สถาปนาตัวบุคคลใหม่เหนือตัวบุคคลเก่า ดังนั้นบทบาทสำคัญในการจัดระเบียบกติกาทองการ เมืองใหม่จึงเป็นภาระหน้าที่ของนักกฎหมายมากกว่ากลุ่มสังคมอื่น ๆ ความรู้ในลักษณะหนึ่งเป็นอำนาจอยู่ด้วย และในปี พ.ศ. 2475 นี้ จะเห็นได้ว่าความรู้ทางกฎหมายเป็นอำนาจทางการเมืองที่สำคัญ ทหาร นักการศึกษา นักปกครอง ตลอดจนพ่อค้าและราษฎร อาจจะพอมีความรู้ทางกฎหมายอยู่บ้าง แต่ก็เพียงเล็กน้อยไม่อาจโต้เถียงกับนักกฎหมายได้เลย ยกเว้นแต่จะยกประเพณีขึ้นอ้างต่อสู้ว่าเป็นกฎหมายอย่างหนึ่ง

ระเบียบกติกาทองการ เมืองที่เกิดขึ้นแทนระเบียบในระบอบเก่าเสนอร่าง ขึ้นโดยหลวงประดิษฐมนูธรรม พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงลงพระ- ประทานไว้เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เรียกว่า "พระราชบัญญัติธรรมนุฎการ ปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว" ตามกติกาทองการ เมืองฉบับนี้ระบุให้สภาผู้แทน- ราษฎรมีอำนาจมากกว่าฝ่ายบริหาร วันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คณะผู้รักษา พระนครฝ่ายทหารได้ลงนามตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราวขึ้นจำนวน 70 คน ประกอบด้วย สมาชิกคณะราษฎร 31 คน ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในระบอบเก่า 34 คน และคนนอก ระบอบราชการ 5 คน ได้แก่ นายมานิต วสุวัต นายจรูญ ณ บางช้าง นายเนตร พูนวิวัฒน์ นายมังกร สามเสน และนายขุนไช้ คุตตะกุล (2 ใน 5 คนนี้เป็นอดีต ผู้ก่อกองคณะ ร.ศ. 130) และสภาผู้แทนราษฎรได้แต่งตั้ง พระยามโนปกรณนิติธาดา (ก้อน หุตะสิงห์) นักกฎหมายผู้มีความสามารถซึ่งเป็นอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ให้เป็น ประธานคณะกรรมการราษฎรคนแรก ข้อเสนออื่นให้ตั้งนายทหาร เป็นประธานคณะ กรรมการราษฎรมีผู้เห็นพ้องด้วยไม่มากนัก

อย่างไรก็ตาม ระเบียบกติกาทองการ เมืองความความคิดของหลวงประ- ติษฐมนูธรรม ใ้รับการโต้แย้งจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงต้องมีการ ร่างรัฐธรรมนูญใหม่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคณะราษฎร เองไม่อาจกำหนดระเบียบได้ตาม ใจชอบ และส่วนใหญ่ของคณะราษฎรมีแนวโน้มกลับมายืนที่จุดแคบคือความเป็นข้าราชการ ของตัวเอง คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่มี 9 คน ประกอบด้วย ข้าราชการ นักกฎหมายอาวุโส 6 คน นายทหาร 2 คน และหลวงประดิษฐมนูธรรมตัวแทนคณะ ราษฎร หลักการแนวความคิดเรื่องให้สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจมากกว่าฝ่ายบริหาร จะเปลี่ยนไปในทางตรงกันข้ามด้วยความเห็นชอบจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า- เจ้าอยู่หัว (พระยามานวราชเสวี, สัมภาษณ์) พร้อมกับจัดระเบียบการใช้อำนาจ และการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบลดหลั่นกันเป็นโครงสร้างหน้าที่*

* การอธิบายรายละเอียดของรัฐธรรมนูญเรียงตามลำดับมาตราอยู่นอกเหนือ การวิเคราะห์ในที่นี้ ขอให้ดู เคือน บุนนาค และไพโรจน์ ชัยนาม (2477 : 2) ซึ่งเป็นหนังสือที่มีรายละเอียดดีมาก ในส่วนเกี่ยวกับหัวข้อนี้ดูบทที่ 6 ประกอบด้วย.

พระมหากษัตริย์มีอำนาจมากขึ้นกว่าที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว และมีการแก้ไขศัพท์แนวความคิดอย่างเช่นกรรมการราษฎร เป็นคณะรัฐมนตรี เพื่อให้สอดคล้องกับแบบการปกครองราชาธิปไตย จำกัดอำนาจโดยรัฐธรรมนูญ

บรรยากาศของการร่างรัฐธรรมนูญเปิดกว้างให้มีการอภิปรายในที่สาธารณะได้ มีหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นและข้อวิจารณ์อย่างเช่น หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ทรงเสนอความเห็นทั้งทางหลักการและรายละเอียดลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ ประชาชาติ หลวงจักรปาณิศรวิสุทธิ์ (วิสุทธิ์ ไกรฤกษ์) เนติบัณฑิตสยามและอังกฤษ ได้เขียนหนังสือคำอธิบายธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ ทั้งนี้ได้พิมพ์ก่อนที่จะมีการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญในสภาผู้แทนราษฎรในระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2475 ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นผู้นำในมติมหาชนด้วยในทางหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเสนอบางเรื่องเข้าสภาด้วยอย่างเช่น การใช้คำ กรรมการราษฎร นั้นทรงเห็นว่าไม่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจในขั้นสุดท้ายเป็นอำนาจของสภาผู้แทนราษฎรรวม 70 คน มีข้อที่น่าสนใจสามประการดังนี้

ประการแรก การร่างรัฐธรรมนูญไม่ได้คำนึงถึงหลักความชัดเจนเป็นกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัดเหมือนกับกฎหมายอื่น ๆ เหตุเพราะต้องคำนึงถึงอารมณ์ความรู้สึก (sentiment) ของผู้คนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างมาก ดังนั้นในกรณีที่ไม่ขัดกับข้อเท็จจริงแล้วก็ต้องเลือกเอาในทางไม่ให้ความ "ชอกช้ำ" ต่อความรู้สึกเป็นสำคัญ (รายงานประชุมสภาผู้แทนราษฎร : ครั้งที่ 35/2475 25 พฤศจิกายน 2475)

ประการที่สอง ความขัดแย้งกระทบกระทั่งระหว่างข้าราชการอาวุโส ส่วนมากกับสมาชิกคณะราษฎรบางส่วนเกิดขึ้นเพราะความแตกต่างด้านอายุกับฐานันดรศักดิ์ และความแตกต่างกันด้านประสบการณ์ความคิดเห็น อย่างเช่น สมาชิกคณะราษฎรบางคนได้เสนอให้ยกเลิกฐานันดรศักดิ์ ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อข้าราชการอาวุโส ในกรณี "เจ้านายอยู่นอกการเมือง" แม้จะเห็นร่วมกันแต่มีเหตุผลต่างกันอยู่มาก รวมทั้งภายในคณะราษฎรเองด้วย บางคนเสนอให้เจ้านาย

สละฐานันดรศักดิ์มาสมัคร เป็นผู้แทนราษฎรได้ แต่เสียงส่วนใหญ่ยึดถือความสะดวกใน
 ทางการปกครองเป็นหลัก จึงให้เจ้านายอยู่เหนือการเมืองในทุกกรณี บทบาทของ
 ฝ่ายบริหาร กับสภาผู้แทนราษฎรที่ความต่างกันตามประสบการณ์ทางกฎหมายอังกฤษ
 กับฝรั่งเศส อย่างเช่นอำนาจในการทำสนธิสัญญากับต่างประเทศอยู่ที่ฝ่ายบริหาร
 หรือสภาผู้แทนราษฎร การใช้คำทุกคำมีความหมายทางการเมือง เพราะแต่ละคนมี
 "ภาพทางการเมืองอยู่ในใจ" คนจำนวนมากกลัวลักษณะการเมืองแบบโซเวียต
 ยืนยันอย่างเด็ดขาดไม่ให้ใช้คำว่า "กรรมการราษฎร"

ประการที่สาม สมาชิกส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดมีลักษณะยึดติดกับประเพณี
 การประพฤติปฏิบัติแบบ "เจ้าขุนมูลนาย" ที่ตกทอดมาในระบบเก่า อย่างเช่น
 ความรู้สึกกลัวพ่อค้าคนจีนและพวก "หัวรุนแรง" จะมีอิทธิพลในทางการเมืองหากเปิด
 ให้มีการจัดตั้งพรรคการเมือง* พระยานิติศาสตร์ไพศาล (วัน จามรมาน) อนุ-
 กรรมการร่างรัฐธรรมนูญคนหนึ่ง และเป็นนายกสมาคมคณะราษฎรได้บันทึกไว้ว่า

... ฟันของสมาคมคณะราษฎร ไม่พอเพียงจะดำเนินการตั้งพรรคการเมือง
 ประการหนึ่ง กับอีกประการหนึ่งถ้ามีพวกหัวรุนแรงไม่เรียบร้อยเข้ามาในสภา
 และถ้ามีเหตุการณืถึงกับขมขื่นใจควยกำลังอาวุธให้ออกจากสภา จะเกิดการ
 ร้ายยิ่งกว่าเราป้องกันไว้ควยวิธีควบคุมการเลือกตั้ง... (พจข., สบ.3.8/
 28 บันทึกวันที่ 2 พฤศจิกายน 2475)

ทางด้านพระยามโนปกรณนิติธาดา คุณจะมีความรู้สึกทั้งเช่นเดียวกับพระยานิติศาสตร์-
 ไพศาลและมากกว่าอีก เพราะคนหนุ่มในสมาคมคณะราษฎรก็ค่อนข้างจะเป็น "แดง"
 อยู่ด้วย (คู่มือไปข้างหน้า) อีกตัวอย่างหนึ่งคือการจัดระเบียบตามรัฐธรรมนูญซึ่ง
 เสียงส่วนใหญ่ให้ใช้คำว่า "รัฐมนตรีสภา" แทน "กรรมการราษฎร" และต่อมา
 นักปราชญ์ทางภาษาได้ช่วยแก้รัฐมนตรีสภาเป็น "คณะรัฐมนตรี" นั้น นายมังกร
 สามเสน ผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากพ่อค้าตั้งข้อสังเกตว่า "เป็นการหนีจากราษฎรไปเสีย"
 (รายงานประชุมสภาผู้แทนราษฎร : ครั้งที่ 38/2475 26 พฤศจิกายน 2475)

* เป็นความรู้สึกเกี่ยวกับการคัดค้านตั้ง "การเทศบาล" ในสมัยระบบ
 เก่า คุมที่ 7 ประกอบด้วย.

แต่ก็ไม่มีผลอันใด ตัวอย่างสุดท้ายคือ ทักษะคติแลเห็นว่า ราษฎรยังต้องการความรู้ความ
เข้าใจอีกมาก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งจึงจำเป็นต้องมี "ที่เลี้ยง"
คือสมาชิกประเภทที่ 2* ในสมัยระบอบเก่าข้าราชการก็คิดเห็นเช่นนี้ แต่มากกว่าตรง
ที่เห็นว่ายังไม่ควรมีสภาโดยทันที ดังเช่นความเห็นของพระยาศรีวิสารวาทา เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การจัดระเบียบการศึกษาทางการเมืองเป็นเรื่องของกลุ่มพลัง
ในระดับชนชั้นนำ (elite) หลายฝ่าย ลักษณะของภารกิจไม่เปิดโอกาสให้คน
ระดับเบื้องล่างมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมได้โดยตรง เพราะเป็นข้อระเบียบทาง
กฎหมายซึ่งจำเป็นต้องมีอำนาจความรู้เฉพาะเจาะจง (การมีส่วนร่วมโดยอ้อมจะ
กล่าวต่อไปข้างหน้า) ดูเหมือนว่าผู้ร่วมร่างกำหนดรัฐธรรมนูญมุ่งสถาปนากฎเกณฑ์
ระเบียบทางการเมืองแบบใหม่ขึ้นซ้อนบนจารีตประเพณี มากกว่าจะยกจารีตประเพณี
ให้มาเป็นกฎเกณฑ์สมัยใหม่ อย่างเช่น การกันเจ้านายให้อยู่เหนือการเมือง การกัน
ให้ราษฎรรู้สึกอยู่ห่างจากคณะรัฐมนตรี เป็นต้น หลักเกณฑ์ทางการเมืองใหม่เริ่มต้น
นับตั้งแต่วันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 กำหนดให้มีฝ่ายบริหารเรียกว่าคณะรัฐมนตรี
มีสภาผู้แทนราษฎร และตุลาการ เป็นองค์ประกอบร่วมกันใช้อำนาจอธิปไตย คณะ
รัฐมนตรีมีอำนาจมากกว่าฝ่ายนิติบัญญัติ มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศและมี
มีราษฎร ประกอบกันขึ้นเป็นพลเมืองของประเทศ

ในระหว่างเดือนมิถุนายนจนถึงธันวาคม พ.ศ. 2475 ในขณะที่สภาผู้แทน
ราษฎรยังมีอำนาจเหนือฝ่ายบริหาร และกระแสความเชื่อเรื่องกฎหมายมีความสำคัญ
อยู่เหนือตัวบุคคล และทำให้สังคมมีระเบียบได้ทวีความสำคัญขึ้นสูงสุด การตรา
กฎหมายเพื่อรองรับการใช้อำนาจปลดข้าราชการในระบอบเก่า การยุบเลิกหน่วยงาน
องค์กร การยกเลิกและลดการเก็บภาษีได้เป็นไปอย่างกว้างขวาง ประมาณว่ามีกฎหมาย
จัดระเบียบหน่วยราชการใหม่ 7 ฉบับ มีกฎหมายเปลี่ยนตำแหน่งราชการ 21 ฉบับ และ

* กรณีนี้หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) และกลุ่มของเขาได้ต่อสู้
ให้มีรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2467 ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้ง
ทั้งหมด กล่าวว่าเป็นหลักการของ "ประชาธิปไตยสมบูรณ์" ในขณะที่การมีสมาชิก
ประเภทสองเป็นเพียง "กึ่งประชาธิปไตยเท่านั้น".

จักระเบียบทางเศรษฐกิจ 9 ฉบับ (ปชศ. : 45) การยกเลิกอำนาจบริหารแบบเก่า
 อย่างเช่น อภิรัฐมนตรี กรมราชเลขาธิการ ฯลฯ ยกเลิกการจึกเก็บภาษีแบบเก่า
 อย่างเช่น ภาษีสมพัตร การบิศพรพยักสิกร ฯลฯ จึงเป็นพื้นฐานหลักเบื้องต้นของระบอบ
 ใหม่ โดยใช้ทั้งอำนาจและกฎหยาบประกอบเข้าด้วยกัน ผลงานในระดัมจัดหน่วยงาน
 ราชการใหม่เป็น "ความจำเป็น" อันเนื่องมาจากชนชั้นนำใหม่ต้องการเข้ามีอำนาจ
 แทนที่ชนชั้นนำเดิม ส่วนในทางเศรษฐกิจนั้นเป็นที่น่าสังเกตว่าชนชั้นนำใหม่ได้ควา
 ให้มีภาษีทางการค้าเพิ่มขึ้น อย่างเช่น ภาษีอากรแสตมป์ ภาษีธนาคาร และ การ
 ประกันภัย เป็นต้น มีผลให้สามารถยกเลิกและลดภาษีอากรที่เก็บจากราษฎร
 เบื้องล่างจากชาวไร่ชาวนาได้มากขึ้น พระยามโนปกรณนิติธาดา กล่าวว่า
 "จะยกเลิกเสียก็ไม่เป็นการศักทอนรายได้มากมายอะไร แต่จะเป็นการช่วยเหลือราษฎร
 ชาวนาเกลือผู้ยากจนได้ก็ ฉะนั้นควรประกาศให้ราษฎรขึ้นใจเสียชั้นหนึ่ง แล้วจึงค่อยผ่อน-
 ผันยกเลิกภาษีอื่น ๆ ที่พอจะเลิกได้ต่อไป" (รายงานประชุมสภาผู้แทนราษฎร : ครั้งที่
 3/2475 4 กรกฎาคม 2475) อย่างไรก็ดี ผู้แทนราษฎรจากพ่อค้าคือ นายมังกร
 สามเสน ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ระบบเศรษฐกิจในขณะนั้น นายทุนพ่อค้าสามารถผลักดัน
 ภาษีลงไปให้ราษฎรชาวนาได้ (รายงานประชุมสภาผู้แทนราษฎร : ครั้งที่ 20/2475
 26 สิงหาคม 2475) การเก็บภาษีธนาคารย่อมมีผลเหมือนไปเก็บภาษีชาวนา ดูเหมือน
 ว่าเป็นส่วนหนึ่งของแนวความคิดชาตินิยมทางเศรษฐกิจ ซึ่งต้องการให้รัฐแทรกแซงระบบ
 เศรษฐกิจ ไม่ปล่อยให้พ่อค้าดำเนินการอย่างเสรี

8.4 ความต้องการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลาย

การทดลองจักระเบียบกติกาทิศทางการเมืองจำกัดอยู่เฉพาะระหว่างผู้นำของ
 คณะราษฎร ข้าราชการอาวุโส และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีสภา-
 ผู้แทนราษฎร เป็นเวทีแสดงความคิดเห็นและศักตสันใจตกลงประนีประนอม การแสดง
 ความเห็นนอกสภาผู้แทนราษฎร เรื่องการจักระเบียบทางการเมืองพอจะมีอยู่บ้าง
 อย่างเช่นกรณี หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ และหลวงจักรปาณีศรีศิริวิสุทธ์
 เป็นต้นนั้น ก็เป็นส่วนหนึ่งของชนชั้นนำเช่นกัน ความสนใจของคนชั้นกลาง พ่อค้า และ
 ราษฎรชาวนา มุ่งเป็นประเด็นเฉพาะทางเศรษฐกิจการเมืองมากกว่ากรอบโครงทาง
 การเมือง ความต่างกันเ็นแนวคิดพอจะเห็นได้ว่าในระดัมชนชั้นนำมีความโน้มเอียง

เป็นเสรีนิยม (liberalism) “ในขณะที่พ่อค้าคนชั้นกลางและราษฎรชาวนาต้องการให้รัฐบาลมีความเข้มแข็ง เข้าแทรกแซงระบบเศรษฐกิจ และมีกำลังเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเป็นลักษณะของชาตินิยม (nationalism)” ความคิดสังคมนิยม (socialism) ปรากฏแสดงพลังอยู่เช่นกันในปี พ.ศ. 2475 นี้ นำโดยกลุ่มคนหนุ่มบางส่วนในคณะราษฎร ทั้งสามฝ่ายเคลื่อนไหวอยู่นอกสภาผู้แทนราษฎรและบางกลุ่มมีสายโยงใยอยู่ในสภาผู้แทนราษฎรด้วย

การเคลื่อนไหวของกลุ่มชนชั้นน่านอกสภาผู้แทนราษฎร เป็นไปในลักษณะต้องการให้มีการ เปิดระบอบการเมืองกว้างมากกว่าที่จะถูกนำโดยคณะราษฎรฝ่ายเดียว พวกเขามีความเชื่อมั่นตัวเองว่าเป็นผู้มีความรู้ทางการเมืองเป็นอย่างดี ไม่น้อยไปกว่ากลุ่มผู้นำในคณะราษฎรเลย หลวงจักรปาณีศรีศิลาวิสุทธิ ได้วิจารณ์การทำงานของคณะราษฎรก่อนจะมีรัฐธรรมนูญฉบับ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ว่า คณะราษฎรได้นำลัทธิการเมืองใหม่มาใช้อย่างกล้าหาญมาก มอบอำนาจสูงสุดไว้ที่สภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีคณะกรรมการเมืองเดียวควบคุมอยู่ ไม่ได้ระบุนำอำนาจการยุบสภาไว้ด้วย ซึ่งจำเป็นต้องแก้ไข เขาได้กล่าวเตือนคณะราษฎรไว้ว่า

...การปกครองแบบประชาธิปไตย (Democracy) ซึ่งนิยมหวังเสียราษฎรเป็นใหญ่ นั้น ถ้าไม่ระวังให้ดีก็จะกลับกลายเป็นการปกครองอย่างคุณาธิปไตย (Oligarchy) คือปกครองโดยบุคคลคณะหนึ่ง (อันเป็นส่วนน้อย) เข้ายึดถืออำนาจเสียหมดได้ จนเป็นเหตุให้ราษฎรส่วนมากขาดความอิสระเหมือนอย่างมีเจ้าชีวิตเค็ดชากองค์เดียวเหมือนกัน ตัวอย่างเช่นรัสเซียซึ่งเรียกว่าประชาธิปไตยนั้น ความจริงก็เป็นเพียงคณาธิปไตยของคณะคอมมิวนิสต์ และรัฐบาลอิตาลีก็เป็นคณาธิปไตยของคณะฟาสซิสต์ ตลอดจนประเทศจีนเพื่อนบ้านของเราเองก็อยู่ในอำนาจของก๊กมินตั๋ง ราษฎรทุกหมู่เหล่าหาไม่เสรีภาพจริงจริงไม่ เราจึงต้องพยายามหลีกเลี่ยงอันตรายอันนี้จึงได้ (หลวงจักรปาณีศรีศิลาวิสุทธิ 2475 : 90)

ความเห็นว่าการคณะราษฎรมีทางโน้มเป็น "คณาธิปไตย" แพร่หลายอยู่ในหมู่ชนชั้นน่านอกสภาผู้แทนราษฎรพอสมควร กลุ่มปัญญาชนเสรีนิยมผู้มีชื่อเสียงทั้งแตกสมัยระบอบเก่า อย่างเช่น พระยาศรารักษ์พิพัฒน์ นายหลุยส์ คีรีวิทย์ พระยาวิบูลย์สุนทร ฯลฯ ก็มีความเห็นเป็นไปในทำนองนี้ หนังสือพิมพ์บางฉบับอย่างเช่น สยามหนุ่ม วิจารณ์รัฐบาลว่า "ถ้าจะมีสภาเดียว มีคณะกรรมการเมืองคณะเดียวคือคณะราษฎร ประเทศสยามจะไม่แตกต่างจากก่อน 24 มิถุนายน 2475 ขอให้จงช่วยกันขจัดรัฐธรรมนูญแบบคณาธิปไตยด้วย"

(สยามหนุ่ม : "ประชาธิปไตยหรือคณาธิปไตย" 10 กันยายน 2475) ไทยใหม่ กล่าวว่า การปกครองในปัจจุบัน "อำนาจทั้งหลายตกอยู่กับสภาผู้แทนราษฎรกับคณะกรรมการราษฎร เป็นสำคัญ ยิ่งใหญ่กว่าพระมหากษัตริย์เสียอีก" และ "คณะราษฎรกับราษฎรมีความต่างกัน การใช้คำว่าคณะราษฎรทำให้เกิดความไขว้เขว" (ไทยใหม่ : "ราษฎรกับคณะราษฎร" 14 กันยายน 2475) และไค้มีการเสนอกระแสแนวคิดไม่ให้ผู้พิพากษามาเกี่ยวข้องกับการเมืองด้วย เพราะ "จะเสียความยุติธรรมทั้งหมด" (ไทยใหม่ : "ศาลยุติธรรม" 15 กันยายน 2475) เป็นต้น

การเคลื่อนไหวที่สำคัญของชนชั้นนำอันประกอบไปด้วย ข้าราชการ ทหาร และปัญญาชนอาวุโส ซึ่งบ้างเป็นนักคิด นักเขียน และบ้างเป็นนักหนังสือพิมพ์ คือการตั้งคณะชาติมี พระยาโทณวณิชมนตรี (วิสุทธี โทณวณิช) เป็นหัวหน้า ผู้เริ่มก่อการของพรรคคนอื่น ๆ มีอย่างเช่น พระยาศรารักษ์พิพิธ พระยาเสนาสงคราม พระแสงสิทธิการ เป็นต้น* วัตถุประสงค์เบื้องต้นคือ

... เพื่อให้ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่ปกครองโดยรัฐสภาอย่างครบถ้วนแท้จริง กล่าวคือ พรรคที่ใครรับเลือกควยคะแนนเสียงน้อยกว่าจะกระทำหน้าที่ยับยั้ง มิให้พรรคที่เป็นรัฐบาลดูแลอำนาจปฏิบัติการใด ๆ ที่จะขัดต่อผลประโยชน์หรือความสงบสุขของประชาชนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด (อนุสรณงานพระราชทานเพลิงศพ พระยาโทณวณิชมนตรี 2516 : 33)

ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่า กลุ่มพระยาโทณวณิชมนตรี และพระยาศรารักษ์พิพิธนี้ได้รับความสนับสนุนจากเจ้านาย หรือแม่แต่พระยามโนปกรณนิติธาดา มีแต่ข้อสันนิษฐานว่าพวกเขามีความใกล้ชิดกับเจ้านายอยู่มาก พระพิศาลสุขุมวิท (พิศาล สุขุม) ได้กล่าวรำลึกถึงพระยาโทณวณิชมนตรีว่าได้เรียนสำเร็จจากประเทศสหรัฐอเมริกาในระยะเดียวกัน และกลับมารับราชการได้เลื่อนชั้นอย่างรวดเร็วมาก ภายในระยะเวลาไม่ถึงสิบปี

* สมาชิกคนหนึ่งของคณะชาติคือ หลวงวิจิตรวาทการ แต่เห็นได้ชัดว่าเขามีความคิดต่างจากกลุ่มปัญญาชนเสรีนิยมนี้มาก หลวงวิจิตรวาทการได้อธิบายแนวคิดเรื่องคณะชาติไว้ว่า เป็นพรรคชาตินิยมทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและมุ่งรักษาอิสรภาพกับขยายดินแดน (ดู หลวงวิจิตรวาทการ, 2475 : ข. : 25-26) กลุ่มส่วนใหญ่ของคณะชาติเข้าหนุนช่วยคณะกู้บ้านเมืองในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2476 ในขณะที่หลวงวิจิตรวาทการจะแยกมาช่วยรัฐบาล.

ได้เป็นพระยา มีตำแหน่งเป็นเสนาบดีการสภายุบายแพ่ง (อนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ พระยาโทณวณิชมนตรี 2516 : 17-18) ในกรณีพระยาครภักย์พิพัฒน์ นั้นมีความใกล้ชิดกับเจ้านายอย่างเห็นได้ชัด การตัดสินใจของพระยามโนปกรณนิติธาดา เรื่องไม่ให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองสำหรับการเลือกตั้งสมัยแรก ซึ่งจะมีในปี พ.ศ. 2476 (ได้รับความเห็นชอบจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย) พิจารณาจากผลลัพธ์เห็นได้ทั้งสองทางว่า พระยามโนปกรณนิติธาดา สนับสนุนและไม่สนับสนุนกลุ่มพระยาโทณวณิชมนตรี และพระยาครภักย์พิพัฒน์ กล่าวคือ สนับสนุนเพราะในขณะเดียวกันพระยามโนปกรณนิติธาดาได้มีคำสั่งห้ามข้าราชการประจำเป็นสมาชิกสมาคมการเมืองรวมทั้งสมาคมคณะราษฎรด้วย หรือไม่สนับสนุนเพราะไม่เปิดโอกาสให้ผู้นับความรู้และมีทุนทรัพย์กลุ่มนี้ได้มีโอกาสพิสูจน์ตนเองแข่งขันกับคณะราษฎร แต่ถ้าพิจารณาจากเหตุและความตั้งใจของพระยามโนปกรณนิติธาดาเอง ซึ่งมีบุคคลิกเป็นคน "ขวานผ่าซาก" ในระบอบเก่า (บุญชนะ อัครดากร 2526 : 2) ดูเหมือนว่าพระยามโนปกรณนิติธาดา จะเห็นแก่ความสงบเรียบร้อยเป็นที่ตั้ง ไม่ต้องการให้มีการขัดแย้งและเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงในสังคม มากกว่าที่จะหยั่งร่อนาคคได้ว่าถ้ามีการเลือกตั้งแล้วฝ่ายคณะราษฎร จะต้องชนะฝ่ายคณะชาติ จึงให้ยุบพรรคการเมืองทั้งสองเสีย

แนวความคิดทางการเมืองของกลุ่มชนชั้นน่านอกสภาผู้แทนราษฎรนี้ สอดคล้องกับพระยามโนปกรณนิติธาดา ตรงที่ว่าต้องการเชิดชูอำนาจพระมหากษัตริย์ให้มากยิ่งขึ้นกว่าที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติพระธรรมนูญปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว (หลวงจักรปาณีศรีศิริลวิสุทธิ 2475 : 24-32) ผลของการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ได้กล่าวไว้ว่ายึดถือหลักประนีประนอมความรู้สึกลึกซึ้งมากกว่าหลักความซัดเจเนทางกฎหมาย การตีความประเพณีรัฐธรรมนูญคือการประพฤติปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญต่อไป จึงมีปัญหามาก เพราะกลุ่มหลังส่วนนี้เห็นว่าการแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนประเภทที่สองโดยการตัดสินใจของคณะราษฎรตามลำพัง เป็นลักษณะของ "คณาธิปไตย" และไม่เชิดชูพระมหากษัตริย์

คนชั้นกลางในระดับของพ่อค้าไม่ได้แสดงอาการสนใจในตำแหน่งทางการเมืองเหมือนกับข้าราชการและปัญญาชนผู้เป็นชนชั้นน่านอกสภาผู้แทนราษฎร ดูเหมือนพวกเขาจะยอมรับว่าการเมืองเป็นเรื่องของคนกลุ่มหนึ่งคือเจ้านาย ชุนนาง ข้าราชการ

การแสดงความคิดเห็นและข้อเรียกร้องเกี่ยวกับนโยบายทางเศรษฐกิจการเมือง
ของรัฐบาลว่าจะช่วยพ่อค้าไทย และเศรษฐกิจแห่งชาติได้อย่างไร ส่วนแรกคือใน
สภาผู้แทนราษฎร พ่อค้าไทยคือนายมังกร สามเสน ได้แสดงบทบาทอย่างแข็งขันช่วย
การเสนอโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติต่อคณะรัฐมนตรีในหลายลักษณะ เขากล่าวว่า

...เวลานี้สภาพในทางเศรษฐกิจของเราได้ถดถอยมาก ถ้าไม่รีบแก้ไขแล้ว
ยากแล้วจะลำบากในเวลาต่อไป และในเรื่องก็เคยได้เขียนโครงการเสนอต่อ
คณะรัฐมนตรี ซึ่งหลวงประดิษฐา ระบุว่าพิจารณา ในโครงการนั้นได้เสนอให้
เชิญบรรดาผู้ที่มีความรู้ความสามารถมาเป็นกรรมการ และอัญเชิญให้พระบาท-
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรี เพราะว่าเป็นงานที่
เกี่ยวกับเงินทอง หากพระองค์เป็นนายกแล้ว เขาใจว่าการหาเงินก็ง่าย จึง
ขอเสนอให้รีบเร่งเรื่องนี้เสียที เพราะเป็นการจำเป็นสำหรับชาติ (รายงาน
ประชุมสภาผู้แทนราษฎร : ครั้งที่ 55/2475 10 มีนาคม 2475)

"ผู้มีความรู้ความสามารถ" ตามความเห็นของนายมังกร สามเสน ประกอบด้วย
ข้าราชการครึ่งหนึ่ง และพ่อค้าอีกครึ่งหนึ่ง ตัวอย่างของพ่อค้าอย่างเช่น นายยูเส็ง
พ่อค้าผู้ชำนาญการด้านการเงิน นายที โล้วศรีวงศ์ พ่อค้าชาว นายโล่เด็กชวน
พ่อค้าชาว นายมาลีคิน พ่อค้าชาวและทำการธนาคาร พระยาภักดีนรเศรษฐ พ่อค้า
ของเบ็คเตลิค และพระยาโชฎิกกราชเศรษฐี พ่อค้าโรงสี และนายอากาศสุรยาณิน
เป็นรายชื่อที่นายมังกร สามเสน เสนอแนะให้รัฐบาลยอมรับและเชิญมาร่วมในสภา
เศรษฐกิจแห่งชาติ (หจช., สร.๐2๐1.8/18 "จดหมายนายมังกร สามเสน เรียน
พระยาพลพลพยุหเสนา" 29 มิถุนายน 2476) ดูเหมือนว่าจะมีแต่พ่อค้าเท่านั้นที่
ยอมรับว่าพ่อค้าด้วยกันเป็นผู้มีความสามารถ ข้าราชการในขณะนั้นพิจารณาเห็นว่า
ข้าราชการด้วยกันเป็นผู้มีความสามารถในทางเศรษฐกิจมากกว่า ทั้งฝ่ายพระยา-
มโนปกรณ์นิติธาดา และหลวงประดิษฐมนูธรรม ไม่มีใครยอมรับหลักการตั้งสภาเศรษฐกิจ
สามฝ่าย (พ่อค้า-ข้าราชการ-พระมหากษัตริย์) ขึ้นก่อนตามข้อเสนอของนายมังกร สามเสน
แต่ก็ด้วยเหตุผลต่างกัน พระยามโนปกรณ์นิติธาดามีความเห็นไปในทางเสรีนิยม และตั้ง
สภาเศรษฐกิจขึ้น "ก็ไม่ใช่เป็นสภาเศรษฐกิจแท้จริง เป็นสภาโปลิติกมากกว่า" (หจช.,
สร.๐2๐1.8/18 "จดหมายนายมังกร สามเสน ถึง พระยาพลพลพยุหเสนา" 29
มิถุนายน 2476) ส่วนหลวงประดิษฐมนูธรรม นั้นมีหลักการสังคมนิยมแบบโซลิตารีสม
จึงปฏิเสธหลักการเสรีนิยม-ชาตินิยม ของนายมังกร สามเสน และเสนอเค้าโครง

เศรษฐกิจแห่งชาติของตนขึ้นแทน ซึ่งประสมกับแรงคัดค้านเป็นอย่างมาก

พอลำยองนอกสภาผู้แทนราษฎรนั้น พอลำยองจะไม่ทำที่เคลื่อนไหวแต่อย่างใด พอลำยองสยามแสดงความสนับสนุนรัฐบาลอยู่บ้างในระยะแรก แต่ก็ไม่มากนัก (ดูบทที่ 4) และต่อมาจะเป็นปฏิกิริยาโดยตรงที่กระแสวนความคิดสังคมนิยมที่เผยแพร่อยู่นับตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2475 ตามหนังสือพิมพ์ 24 มิถุนา และ สัจจ ซึ่งเห็นได้ชัดว่าเป็นส่วนหนึ่งของปีกซ้ายของคณะราษฎร ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าพอลำยองสยามได้แสดงความรู้สึกต่อสถานการณ์ในกลางปี พ.ศ. 2475 ว่าอย่างไร คงจะต้องเทียบเคียงกับความรู้สึกของฝ่ายแนวคิดเสรีนิยมทางเศรษฐกิจที่ว่า

...รัฐบาลมีนโยบายอย่างไร ข้อสำคัญมีอยู่ว่ารัฐบาลใหม่จะดำเนินแบบลิเบอรัล หรือแบบโซเชี่ยลิสต์ และทราบใดที่ยังไม่มีอะไร เป็นประกันให้พลเมืองทั่วไปทั้งที่เป็นไทยและต่างประเทศแน่ใจว่ารัฐบาลจะเดินแบบลิเบอรัล โดยแท้แล้ว ครานั้นผู้มีทุนรอนก็จะไม่กล้าทำหรือช่วยเหลือรัฐบาลในการทุนรอนอย่างใดเลย... (ไทยใหม่ : "นโยบายของรัฐบาลใหม่" 9 กันยายน 2475)

ความรู้สึกนึกคิดดังกล่าวข้างต้นน่าจะเป็นการแสดงออกแทน "ผู้มีทุนรอน" ในสังคมโคตติพอสสมควร เพราะการเคลื่อนไหวของกลุ่มปีกซ้ายอันประกอบด้วยกลุ่มคนหนุ่มในคณะราษฎร บางคนนั้นมีผลกระทบคือ "ผู้มีทุนรอน" โดยตรง หนังสือพิมพ์ 24 มิถุนา และ สัจจ จัดตั้งโดย นายสงวน ตุลารักษ์ และ นายซิม วีระไวทยะ ผู้ใกล้ชิดกับหลวงประดิษฐมนูธรรม ได้เสนอบทความอย่างเช่น "ภัยสงครามระวางคนต่างชั้น" (สัจจ, 24 กันยายน 2475) "ธรรมะของพระพุทธเจ้าในรัสเซีย" (สัจจ, 27 กันยายน 2475) และ "ไม่ควรปล่อยราษฎรให้ประกอบอาชีพโดยลำพัง" (24 มิถุนา, 29 กันยายน 2475) เป็นต้น 24 มิถุนา กล่าวอย่างหนักแน่นว่า "การทำงาน" ควรเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐบาลไม่ใช่ของ "เอกชน"

... การที่จะปล่อยให้บุคคลเป็นเจ้าของแห่งงาน เป็นการเสียหายแก่คนหมู่มากอย่างยิ่ง ความสุขสมบูรณ์เขาก็กอบโกยเอาเอง ฉะเพาะตัวเขาคนเดียว โทนเลยเขาจะแจกจ่ายให้แก่คนจน มีแก่จะเหยียดคนจน ลงไปยิ่งกว่าเดิมเท่านั้น ราษฎรก็จะไม่ได้รับความปกติสุขทั่วหน้ากัน... (24 มิถุนา, 29 กันยายน 2475)

การเคลื่อนไหวแนวความคิดสังคมนิยมในปี พ.ศ. 2475 ของคนกลุ่มหนุ่มในคณะราษฎรนี้ต่างจากกระแสก่อนหน้าปี พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นพวกคนจีนและญวน และ

ใช้ภาษาจีน คราวนี้ใช้ภาษาไทยและระบุชื่อผู้จัดทำไว้อย่างชัดเจน อย่างเช่น นายสงวน
 ทูลารักษ์ ได้แปลและเรียบเรียงหนังสือเรื่อง ลัทธิโซเชี่ยลลิสม์ หมายความว่าอะไร
 (2475) เป็นต้น ทั้งได้กล่าวมาแล้วว่า ความกลัวของเจ้านายเรื่องคอมมิวนิสต์และ
 บอลเชวิคมีอยู่มานานแล้ว (กุมภาพันธ์ 2) และข้อเสนอของพวกสังคมนิยมมีผลกระทบต่อ
 พ่อค้าโดยตรง แรงผลักดันจากนอกสภาผู้แทนราษฎรจึงมีส่วนสำคัญยิ่งพอ ๆ กับความ
 ชัดแย้งภายในสภาผู้แทนราษฎรและภายในคณะกรรมการราษฎร

คนชั้นกลางอีกส่วนหนึ่งเป็นผู้ประกอบการอาชีพอิสระ ในสภาผู้แทนราษฎร
 มี อธิบดีคณะ ร.ศ. 130 คือ นายจรูญ ณ บางช้าง และ นายเนตร พูนวิวัฒน์ เป็น
 ก้าวแทน นอกจากนี้ได้แก่ นายมานิต วสุวัต ซึ่งได้เสนอให้เปิดสภาผู้แทนราษฎรให้
 ประชาชนและพวกนักหนังสือพิมพ์ เข้ามาฟังการประชุมได้ (รายงาน ประชุมสภา
 ผู้แทนราษฎร : ครั้งที่ 57/2475 17 มีนาคม 2475) นอกสภาผู้แทนราษฎรได้
 แก่ นักหนังสือพิมพ์ นักประพันธ์ เสมียนคามห้างบริษัท เป็นต้น การแสดงความเห็น
 ของคนชั้นกลางในส่วนนี้ โดยส่วนรวมแลเห็นและเชื่อว่าประเทศสยามกำลังตั้งขึ้น
 กุลหลาย สายประคิมรุ เห็นว่าเป็นยุคสมัยที่ประชาชนได้ตระหนักรู้อย่างแท้จริงแล้วว่า
 "ชาติกำเนิดของบุคคลไม่ใช่เครื่องหมายบ่งบอกถึงความดีของมนุษย์" (ศรีกรุง,
 12 กรกฎาคม 2475) กลุ่มของ นายกุลหลาย สายประคิมรุ และหนังสือพิมพ์ ศรีกรุง
 กับประชาชาติ มุ่งให้มีความสงบและสันติสุข ประคับประคองระบอบรัฐธรรมนูญต่อไป
 (ศรีกรุง : "นิยมอะไรกัน" 16 กันยายน 2475; ผู้นำ, 10 กันยายน 2475)
 หนังสือพิมพ์ หลักเมือง ไทยหนุ่ม ไทยใหม่ กรุงเทพเคลิเมนต์ มีความเห็นโน้มเอียง
 วิเคราะห์การผูกขาดอำนาจของคณะราษฎร และวิจารณ์การเผยแพร่ความคิดสังคมนิยม
 หนังสือพิมพ์เล็ก ๆ บางฉบับเช่น หญิงไทย เห็นว่ารัฐบาลต้องใช้อำนาจเด็ดขาดต่อไป
 อีกสักระยะหนึ่ง (หญิงไทย : "คณะนักการเมือง" 2 ตุลาคม 2475) การควบคุม
 หนังสือพิมพ์ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อปี พ.ศ. 2475 มีผลเกิดการกระทบกระทั่งระหว่าง
 รัฐบาลกับหนังสือพิมพ์อยู่ทั่วไปด้วย (พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม 2520 : 40-44)

การแสดงให้เห็นซึ่งความรู้สึกนึกคิดของราษฎรจากเบื้องล่างมีเพิ่มขึ้น และ
 หวังจะให้รัฐบาลใหม่ช่วยแก้ปัญหาและยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ การมอบพระและ
 สิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ผู้นำคณะราษฎรใช้คุ้มครองป้องกันตัวเองมีอยู่เสมอในช่วงนี้ และดูเหมือนว่า

รัฐบาลได้กลายมาเป็น "ที่พึ่ง" ใหม่ของพวกเขาความคู่กับพระมหากษัตริย์ กรณีเงิน
 รัชชูปการ เป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่ง ซึ่งได้เรียกร้องและต่อสู้มาหลายปี มีอาทิเช่น
 นายอินทร์ ภาสกร เป็นผู้นำ ขอเรียกร้องจากชนบทให้ช่วยเหลือเรื่องราคาข้าว
 หนี้สิน และอาการค่านา ที่จะจางหายไปบ้างอันเนื่องมาจากรัฐบาลได้ตรากฎหมายยก
 เลิกและลดอาการหลายประเภท มีพระราชบัญญัติห้ามการยึดทรัพย์กสิกร พ.ศ. 2475
 และราคาข้าวได้กระเตื้องขึ้นเองตามภาวะการค้าระหว่างประเทศ เสียงเรียกร้อง
 จากผู้นำท้องถิ่น อย่างเช่น ครูประชาบาล พระสงฆ์ และผู้ใหญ่บ้าน มุ่งให้มีการปรับปรุง
 ระเบียบกลไกบริหารราชการในระดับท้องถิ่นขอให้รัฐบาลมีความเข้มแข็งขึ้นและแก้ปัญหา
 อย่างจริงจังและเด็ดขาด (คู่มือที่ 5)

ความรู้สึกชาตินิยมจากราษฎร เบื้องล่าง มีตัวอย่างอยู่พอสมควรอย่างเช่น
 ผู้นำราษฎรในชนบทต้องการให้รัฐบาลตั้งโรงสีรับซื้อข้าวจากชาวนาเอง เพื่อจะได้ขาย
 ข้าวให้รัฐบาลได้ราคาดีกว่าขายให้กับคนจีนผู้เอารัดเอาเปรียบ (หจข., สร.0201.25/111
 "จดหมายนายสง่า เจริญยิ่ง จังหวัดกบินทร์บุรี ถึง กรรมการราษฎร" ไม่ลงวันที่ เดือน
 กันยายน 2475) ราษฎรบางคนถึงกับเสนอว่าให้รัฐบาลทำนาเอง ราษฎรจะได้มีงาน
 ทำกับรัฐบาล (หจข., สร.0201.25/113 "จดหมายราษฎรผู้หวังดี ถึงกรรมการราษฎร"
 วันที่ 3 กรกฎาคม 2475) โรงเลื่อยจักร โรงสี และโรงโกดังเก็บสินค้าต่าง ๆ ก็น่า
 จะเป็นของรัฐบาล ไม่ควรให้คนชาติอื่นทำเหมือนรัฐบาลเก่า (หจข., สร.0201.25/178
 จดหมายนายเพี้ยน บุปานนท์ จังหวัดปราจีนบุรี ถึงกรรมการราษฎร" 3 กรกฎาคม
 2475) และรัฐบาลควรเข้มงวดกับพวกออกเงินกู้ให้ราษฎร ซึ่งเอาเปรียบมาก และ
 ต่อไปที่ดินอาจจะเป็นของคนจีนเสียหมดก็ได้ (หจข., สร.0201.25/222 "จดหมาย
 นายลิ่ม จุลประวัติ จังหวัดฉะเชิงเทรา ถึงกรรมการราษฎร" 28 สิงหาคม 2475)
 ตัวอย่างข้างต้นนี้แสดงให้เห็นความรู้สึกนึกคิดจากเบื้องล่างว่ามีทางโน้มนิยมให้รัฐบาล
 มีความเข้มแข็ง เข้าแทรกแซงเศรษฐกิจ เพื่อช่วยแก้ปัญหาที่มีอยู่จริงในชนบท

การแสดงความคิดและความต้องการที่หลากหลายในปี พ.ศ. 2475 ข้างต้น
 น่าจะแปลความหมายได้ว่า เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation)
 ลักษณะหนึ่ง บางส่วนในระดับชนชั้นนำและคนชั้นกลางสามารถแสดงผ่านช่องทางกลไก
 การเมืองสมัยใหม่ คือสภาผู้แทนราษฎร หนังสือพิมพ์ และพรรคหรือคณะกรรมการเมือง ใน

ขณะที่ราษฎรจากเบื้องล่างยังคงแสดงผ่านการสื่อสารแบบจารีตประเพณี คือ การถวายฎีกา และส่งหนังสือแสดงความเห็นและร้องทุกข์ถึงฝ่ายบริหาร

อย่างไรก็ตาม การแสดงความเห็นที่หลากหลายนอกศูนย์กลางอำนาจอาจจัดกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 3 พวกคือ เสรีนิยม ชาตินิยม และสังคมนิยม กระแสเสรีนิยมปรากฏอยู่ในหมู่ชนชั้นนำ ข้าราชการ ทหารอาวุโส บัญชาชน และคนชั้นกลางบางส่วน กระแสชาตินิยมพบได้ในหมู่ปัญญาชนและพ่อค้าไทย และผู้นำราษฎร กระแสสังคมนิยมพบได้ในส่วนปีกซ้ายของคณะราษฎร และคนชั้นกลางผู้ประกอบอาชีพอิสระบางคน

8.5 การควบคุมทางการเมือง

ในปี พ.ศ. 2475 รัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาและสภาผู้แทนราษฎรต้องประสบกับกระแสแรงผลักดันทั้งจากระคับชนชั้นนำ คนชั้นกลาง และราษฎรเบื้องล่างของสังคมเป็นอย่างมาก ในขณะเดียวกันก็ภายในคณะกรรมการราษฎรเองและในสภาผู้แทนราษฎรก็แตกแยกกันอย่างเห็นได้ชัด การร่างรัฐธรรมนูญซึ่งถือเป็นระเบียบกติกาทิศทางการเมืองใหม่ต้องกระทำอย่างประณีประนอมเป็นอย่างยิ่ง การควบคุมทางการเมืองจึงเป็นปัญหาสำคัญในปี พ.ศ. 2475 นี้ว่ารัฐบาลในระยะใหม่ได้กระทำอย่างไร มุ่งรักษาระเบียบเป็นสำคัญ หรือมุ่งให้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสำคัญ

การควบคุมในระคับชนชั้นนำเป็นปัญหามากที่สุด เพราะทุกฝ่ายมุ่งหวังจะมีบทบาทอำนาจทางการเมืองโดยตรง สมาคมคณะราษฎรได้ก่อตั้งขึ้นในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2475 มีพระยานิติศาสตร์ไพศาล (วัน จามรมาน) นักกฎหมายอาวุโสผู้นิยมคณะราษฎรเป็นหัวหน้า ตามร่างระเบียบของสมาคมคณะราษฎรกำหนดให้มีกิ่งสาขาคณะราษฎรเป็นระคับส่วนกลาง จังหวัด อำเภอบ และตำบล เป็นองค์กรพรการการเมืองเพื่อเตรียมตัวเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2476 (หจช., สม.3.7/1 "ระเบียบสมาคมคณะราษฎร" พ.ศ. 2475) อย่างไรก็ตาม พระยานิติศาสตร์ไพศาล ได้บันทึกไว้ว่า "ไม่แน่ว่า ผู้ได้รับเลือกตั้ง จะเป็นพวกเรา คณะราษฎร สักกี่คน เพราะทุนของสมาคมคณะราษฎรไม่พอเพียงจะดำเนินการ" (หจช., สม.3.8/2b บันทึกวันที่ 2 พฤศจิกายน 2475) ในขณะเดียวกันกลุ่มข้าราชการ บัญชาชนนอกสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งคณะชาติขึ้น ซึ่งดูจะมีทุนรอนมากกว่า แต่ก็มีจุดโจมตีได้ง่ายว่าเป็นพวกเจ้านาย

เพราะส่วนใหญ่ใกล้ชิดกับเจ้านาย ทางออกของปัญหา^๓นี้คือ พระยามโนปกรณนิติธาดา ได้ขอพระราชทานความเห็นจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นสำหรับการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2476 (แถลงการณ์เรื่องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ 2476 : 97)

การควบคุมภายในสภาผู้แทนราษฎร เป็นส่วนหนึ่งภายในระดัมนั้นขึ้นนำ ซึ่งมีปัญหาตลอดเวลา พระยามโนปกรณนิติธาดาได้กล่าวถึงหัวเชิงว่ามีกิจธุระมากจน "เกือบไม่มีเวลาหายใจ" หจช., สร.0201.8/24 "ร่างจดหมายมโนปกรณนิติธาดา พูลพระองค์เจ้าจุลจักรพงศ์" 5 พฤศจิกายน 2475) และต้องพบกับข้อเรียกร้องผลักดันจากสมาชิกสภาผู้แทนส่วนหนึ่งอยู่เสมอ ในช่วงก่อนเดือนธันวาคม พ.ศ. 2475 การควบคุมเป็นกลุ่มเป็นสายระหว่างข้าราชการอาวุโส คณะราษฎรสายทหาร สายพลเรือน และตัวแทนคนจีนกลาง จะปรานีประนีประนอมกันได้ด้วยมุ่งประสงค์วางระเบียบกติกากฎทางการเมืองเป็นสำคัญ หลังจากเดือนธันวาคม พ.ศ. 2475 ประเด็นเตรียมการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร กับโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ได้กลายเป็นแรงผลักดันสำคัญเป็นอย่างมาก หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้ร่างและวางระเบียบกติกากฎการเลือกตั้ง ได้กล่าวว่า "เรื่องนี้ได้คิดแล้วว่าผู้สมัครต้องมี ทุกตำบล กอปรทั้งมีสมาคมคณะราษฎร เมื่อไม่มีใครสมัครสมาคมคณะราษฎรคงจะจัดให้มีผู้สมัครจริงได้" (รายงานประชุมสภาผู้แทนราษฎร : ครั้งที่ 45/2475 3 ธันวาคม 2475) ซึ่งแสดงให้เห็นความตั้งใจจะควบคุมทิศทางขึ้นาระบอบการปกครองใหม่ต่อไป พระยามโนปกรณนิติธาดา ได้มีคำสั่งห้ามข้าราชการประจำเป็นสมาชิกสมาคมการเมือง อ้างเป็นมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2475 ซึ่งได้กลายเป็นกรงกวดของพระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ ในวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2475 การประชุมอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎรในคราวนั้นเป็นปากเสียงกันอย่างรุนแรง ผู้แทนราษฎรจากฝ่ายพ่อค้าคือ นายมังกรสามเสน คัดค้านคำสั่งรัฐบาลและกล่าวว่ารัฐบาลกระทำผิดรัฐธรรมนูญ คำสั่งรัฐบาลถูกโจมตีว่าไม่เพียงพอเพราะยังไม่เป็นกฎหมาย หมายความว่าต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรเสียก่อน และสภาลงมติบังคับให้รัฐบาลถอนคำสั่งดังกล่าวด้วยคะแนนเสียง 36 ต่อ 11 (รายงานประชุมสภาผู้แทนราษฎร :

ครั้งที่ 58/2475 30 มีนาคม 2475) ทั้งรัฐบาลและสภาผู้แทนไม่อาจควบคุมซึ่งกันและกันได้ พระยามโนปกรณนิติธาดาจึงได้ทำการ "รัฐประหาร" ด้วยการตราพระราชกฤษฎีกาปิดสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2476

ลักษณะการควบคุมทางการเมืองภายในชนชั้นนำดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าเมื่อ "การยอมรับ" ซึ่งกันและกันยังคงมีผลปฏิบัติอยู่ การดำเนินงานไปสู่เป้าหมายอย่างเช่น การร่างรัฐธรรมนูญก็เป็นไปได้ และเมื่อการยอมรับซึ่งกันและกันมีระดับลดน้อยลง การใช้อำนาจบังคับหรือคำสั่งจะเข้ามาแทนที่ และพฤติกรรมในหมู่ชนชั้นนำแสดงให้เห็นปัญหาการใช้อำนาจในหมู่ชนชั้นนำในปลายปี พ.ศ. 2475 และ พ.ศ. 2476 เป็นปัจจัยพื้นฐานของการขึ้นมาบีบบังคับทางการเมืองของทหาร และการลอบหมายของนักกฎหมายซึ่งมีอยู่สูงมากในระยะแรกของระบอบใหม่

การควบคุมกลุ่มสังคมระดับล่างเป็นไปในลักษณะต่างจากชนชั้นนำ พื้นฐานทางวัฒนธรรมของคนชั้นกลางส่วนใหญ่และราษฎรชาวนาคูจะไม่มีปัญหา เพราะพวกเขายอมรับในจารีตประเพณีถึงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชนชั้นนำกับพวกเขา พวกนักหนังสือพิมพ์และนักศึกษานักเขียนคูจะเป็นพวกที่มีปัญหามากกว่า อย่างเช่น การแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา ของนักหนังสือพิมพ์คนหนึ่งซึ่งไม่เข้าใจว่าการออกกฎหมายอย่างมากในปี พ.ศ. 2475 จะมีผลได้อย่างไร

...คนที่เป็นหัวกฎหมายทนายความอะไรเหล่านี้ จะต้องเป็นคนฉลาดสามารถนำชาติไปประเทศพื้นฟูอุปสรรคไปสู่ความเจริญไคทุกคนไป ไม่จำเป็นเลย... ขอให้ท่านคิดดูกันให้ถี่ ๆ ว่าพวกขุนนางที่มาเป็นผูแทนราษฎรไคทำอะไรให้แก่ชาติบางในระยะเวลา 5 เดือนมานี้ กฎหมาย-กฎหมาย-กฎหมาย ลกภาณี นาเกลือ ลกภาณีอื่น ๆ ลงบาง แท้ไคต้องตั้งงบประมาณ ความกระทรวงทรวง การแลลคุลยชาราร การออก... ประเทศชาติไคไคเจริญควยรุงานราชการหรือ รุกฎหมายอุยอย่างเตียว จุดสำคัญอุยที่การกลสิกรรมและพาณิชย์กรรมทางนาฤ... (สยามทนม : "นักการ เมืองมีมากเทาชนวีว แทรัฐบุรุษเสมอนเขาวีวเท่านั้น" 30-31 ตุลาคม 2475)

การควบคุมพฤติกรรมความเห็นข้างต้นจึงต้องใช้อำนาจมากกว่าการยอมรับ ในตลอดปี พ.ศ. 2475 มีหนังสือพิมพ์ 10 ฉบับ ถูกถอนใบอนุญาตเป็นเจ้าของบรรณาธิการ นับตั้งแต่ 3 วันไปจนถึงไม่มีกำหนด พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม กล่าวว่า แม้พวกเขาจะผู้ก่อการ เปลี่ยนแปลงการปกครองจะมีทัศนคติที่คัดค้านหนังสือพิมพ์ แต่ก็มิ

ความรู้สึกไม่แน่นอนในเสถียรภาพของตนเอง อันเนื่องมาจากหวัหระแว่งฝ่ายเจ้านาย กับหวัหระแว่งการแทรกแซงจากต่างประเทศ จึงได้มีการแก้ไขพระธรรมนูญสมุค เอกสารและหนังสือพิมพ์แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2474 มังคบัใช้ คุมหนังสือพิมพ์อย่าง เข้มงวดขึ้น (พรภิรมณ์ เอี่ยมขรรคม 2520 : 40-44)

การควบคุมทางการเมืองในปี พ.ศ. 2475 อาจกล่าวได้ว่าเน้นรักษา ระเบียบทั้งในส่วนองชนชั้นนำและระดับล่าง มากกว่าจะเน้นการเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่อง ไปจากการออกกฎหมาย การยึดอำนาจเพื่อเปลี่ยนระบอบการปกครองจากระบอบ ราชธิปไตยไม่จำกัดอำนาจมาเป็นราชธิปไตยจำกัดอำนาจโดยรัฐธรรมนูญ ได้เกิดมี ผลขึ้นจริง ทั้งนี้มีคนเป็นจำนวนมากในเขตเมืองเข้ามีส่วนร่วมอยู่ด้วย วัฒนธรรม กระแสหลักคือวัฒนธรรมองนักกฎหมาย ส่งผลให้นักกฎหมายขึ้นมามีบทบาทเป็นอย่างสูง มากกว่ากลุ่มสังคมอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวองวัฒนธรรมกฎหมายอัน หมายถึงกระแสให้มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมือง สรุปได้ว่ามีกระแส เสรีนิยม ซาคินิยม และสังคมนิยม นั้นมีอยู่จริง และเป็นพลังผลักดันระเบียบกคคิา ทางการเมืองใหม่ว่าสามารถเป็นปัจจัยเอื้ออำนวยให้มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมืองไคหรือไม

กระแสความคิดเสรีนิยม ซาคินิยม และสังคมนิยม ยังมีความกำกวมกันอยู่ มากในปี พ.ศ. 2475 แม้ว่าพระบาทสมเด็จพะปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กับพระยามโน- ปกรณนิติชาคา จะคัดค้านเค้าโครงเศรษฐกิจองหลวงประดิษฐมนูธรรมอย่างรุนแรง ก็ยังไม่ใช่เหตุผลแท้จริงว่า ฝ่ายแนวความคิดสังคมนิยมแบบโซลิคาริสต์ต้องพ่ายแพ้ (คู่อไปโนบทที่ 9) กระแสแนวความคิดซึ่งเป็นพลังสำคัญคือ กฎหมายอยู่เหนือตัว มุคคล ไคแสดงพลังเป็นอย่างมาก แต่ก็ต้องประสมกับพฤติกรรมที่เป็นจริงในจารีตประเพณี จะเห็นไคว่าการร่างรัฐธรรมนูญไม่ยึดหลักความซัคเจน ต้องประนีประนอมและถือหลัก การแบ่งคนเรียงเป็นชั้นตามโครงสร้างหน้าที่ การควบคุมทางการเมืองมีแนวโน้มต้อง ให้อำนาจมังคบัให้อยอมรับแทนที่จะยอมรับจากจิตใจองผู้คน ชนชั้นนำเป็นปัญหามากที่สุด คือไม่อาจหาความเห็นพ้องต้องกันไค และชนชั้นนำใหม่รวมทั้งคณะราษฎร แม้จะมีพื้นฐาน ความรู้สึกนึกคคคกกว้างแบบคนชั้นกลาง แต่ก็กลับมายุ่ง ูณ จุดแคบองข้าราชการ ซึ่งถือ ว่าตัวเองเป็นผู้มีความรู้ความสามารถมากที่สุด